

'SE ON VAIN LASTEN LEIKKIÄ'

Play Assessment for Group Settings-arviointimenetelmän
käyttöönottoprosessi päiväkodissa

Toimintaterapian
koulutusohjelma,
Toimintaterapeutti
Opinnäytetyö
20.10.2009

Erja Varjonen
Eija Ylänen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto
Toimintaterapian koulutusohjelma		Toimintaterapeutti
Tekijä/Tekijät		
Erja Varjonen ja Eija Ylänen		
Työn nimi		
'Se on vain lasten leikkiä' Play Assessment for Group Settings-arviointimenetelmän (PAGS) käyttöönottoprosessi päiväkodissa		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäyte	20.10.2009	47 +3
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimi päiväkot Nestori Helsingin Oulunkylässä. Opinnäytetyö on osa Helsingin kaupungin päivähoiton ja toimintaterapeuttipiskelijöiden tekemää TOIVO-hanketta, jonka tarkoituksena oli kehittää ja juurruttaa toimintaterapian näkökulmia hyödyntäviä moniammatillisia lähestymistapoja, menetelmiä ja toimintamalleja Helsingin kaupungin päivähoiton käyttöön. Opinnäytetyön aihe nousi päiväkodin tarpeesta löytää lapsihavainnointia ja dokumentointia tukeva väline.</p> <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli implementoida Ttl Tiina Lautamon kehittämä Play Assessment for Group Settings (PAGS) –arviointimenetelmä päiväkodin käyttöön. Esittelemme työssämme PAGS:ia ja käyttöönottoprosessin kulkua päiväkodissa. Implementoinnissa käytettiin hyödyksi Nevalaisen Hyvän implementoinnin –mallia. Arvioimme työssämme PAGS:in tuomaa lisäarvoa lapsen erityistarpeen havaitsemiseen, havaintojen kirjaamiseen, erityistarpeen esille ottamiseen ja vahvuuksien havaitsemiseen. Halusimme myös selvittää, kuinka toimintaterapeutin ammatillista osaamista voidaan hyödyntää moniammatillisessa verkostossa sekä kuinka PAGS juurtui päiväkotiin.</p> <p>Laadullisen tutkimuksen aineistoa keräsimme kirjoittamalla tutkimuspäiväkirjaa, päiväkodin henkilökunnalle tehdyllä kyselyllä ja teemahaastattelulla. Analysoimme aineistoa käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää, jota ohjasivat tutkimuskysymykset. Eri menetelmillä keräämämme aineiston tulokset tukivat toisiaan.</p> <p>PAGS:in todettiin auttaneen lapsen erityistarpeen ja vahvuuksien havaitsemista sekä havaintojen kirjaamista. Päiväkot tulee käyttämään PAGS:ia tukena ja työvälineenä kasvatustilanteissa vanhempien kanssa. Päiväkodin henkilökunta koki PAGS:in implementoinnin myötä toimintaterapeutin näkökulman avartaneen heidän näkemyksiään ja päivähoitoon kaivataan toimintaterapeutista osaamista pedagogisen ja hoidollisen osaamisen rinnalle. PAGS lisäsi huomattavasti päiväkodin sisäistä moniammatillista vuoropuhelua.</p> <p>PAGS:in todettiin soveltuvan ja tuovan lisäarvoa päiväkotikontekstissa. Sitä tullaan käyttämään päiväkot Nestorissa muiden arviointimenetelmien rinnalla.</p>		
Avainsanat		
PAGS, lapsen arviointi, implementointi, moniammatillisuus päiväkodissa		

Degree Programme in Occupational Therapy		Degree Bachelor of Health Care
Author/Authors Erja Varjonen ja Eija Ylänen		
Title 'It's only play' Implementation process of Play Assessment for Group Settings-method (PAGS) in day-care context		
Type of Work Thesis	Date 20.10.2009	Pages 47 +3
<p>ABSTRACT</p> <p>This thesis was made in cooperation with day-care centre Nestori in Oulunkylä, Helsinki. This thesis is part of TOIVO-projekt made by a group of occupational students and day-care of Helsinki-city. The objective of this projekt was to develop and implant multiprofessional approach, methods and operation models, which exploit occupational point of view for use of day-care context in Helsinki. The objective of this study rose up from needs of the day-care centre to find method to support child-observation and dokumentation.</p> <p>The objective of our thesis was to implement Play Assessment for Group Settings (PAGS) -assessment tool for use of the day-care centre. The method was developed by occupational lecturer Tiina Lautamo to measure children's play performance in social context by occupational lecturer Tiina Lautamo. We introduce in this study PAGS and the implementation process of it in the day-care centre. The implementation was made by using Nevalainen's Good Implementation model. We evaluate the utility of PAGS involved with the special needs of the child, interfering those special needs, discover the strenghts of the child and the dokumentation. We also studied, how the professional skills of the occupational therapist can be tranfered and used at multiprofessional network and how PAGS rooted to the day-care centre.</p> <p>The study was made by using qualitative approach. The data was gathered by writing a study-diary, making a questionnaire and interviewing the personnel in day-care centre.. The analysis was carried out by using content analysis-method. The study questions quided the content analysis. Different data collection methods supported each others.</p> <p>The result showed that PAGS has helped observing the special needs and strenghts of the child and dokumentaing the observations. The day-care centre Nestori will use PAGS as support and a tool in educational discussions with the parents. The day-care personnel felt that their awareness of occupational therapy has expanded their attitude. Occupational knowledge is needed as a new resource to complete the already existing pedagogical and nursery knowhow in day-care context. The personnel also found that PAGS considerably increased their mutual multiprofessionall discussion. As a conclusion, the study showed that PAGS is a suitable tool and brings additional value to the day-care context. The day-care centre Nestori will use PAGS in addition with other assessment tools.</p>		
Keywords PAGS, assessment of a child, implementation, multiprofessionality in day-care		

SISÄLLYS	1
1 JOHDANTO	3
2 PÄIVÄKOTI NESTORI JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	5
3 LAPSEN ERITYISTARPEEN TUNNISTAMINEN JA MONIAMMATILLISUUS	7
3.1 Moniammatillisuus päiväkodissa	7
3.2 Sisäinen moniammatillisuus päiväkodissa	8
3.3 Ulkoinen moniammatillisuus päiväkodissa	9
3.4 Erityistuen tarve Helsingissä	12
3.5 Toimintaterapia osana moniammatillisuutta	13
4 PLAY ASSESSMENT FOR GROUP SETTINGS (PAGS)	15
4.1 Taustateorian Inhimillisen toiminnan malli	15
4.2 Toimintana leikki	18
4.3 Leikin elementit	19
4.4 PAGS:n käyttö päiväkodissa	22
4.5 PAGS-arviointiväline	22
4.6 PAGS:n luotettavuus	23
5 TUTKIMUSASETELMA	24
5.1 Tutkimuksellinen lähestymistapa	24
5.2 Aineiston keruu	25
5.3 Aineiston analyysi	26
6 IMPLEMENTOINTIPROSESSI	29
6.1 Hyvän implementoinnin malli	29
6.2 Ennen koulutusta	30
6.2.1 Tarve	30
6.2.2 Sitoutuminen	32
6.3 Koulutuksen aikana	32
6.3.1 Implementoinnin eteneminen	32
6.3.2 PAGS:in juurtuminen päiväkotiin	37
6.4 Vastuunotto koulutuksen jälkeen	39
7 TULOKSET	40
7.1 Erityistarpeen havaitseminen	41
7.2 Erityistarpeen esille ottaminen	43
7.3 Vahvuuksien havaitseminen	43
7.4 Havaintojen kirjaaminen	44
7.5 Moniammatillisuus	45
7.6 Muut tulokset	45
8 POHDINTA	47

LÄHTEET

LIITTEET 1 - 3

1 JOHDANTO

Toteutimme opinnäytetyömme päiväkotiki Nestorissa, Helsingin Oulunkylässä osana Toimintaterapian varhaiskasvatus (TOIVO) -hanketta. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja juurruttaa Helsingin kaupungin päivähoiton käyttöön toimintaterapian näkökulmaa hyödyntäviä moniammatillisia lähestymistapoja, menetelmiä ja toimintamalleja. Hanke kohdistui lasten erityistarpeiden varhaisen vaiheen tunnistamiseen, varhaiseen puuttumiseen ja osallistumista tukevien tilanteiden ja leikkiympäristöjen luomiseen. Opinnäytetyöllämme on TOIVO-hankkeen kautta vahva yhteys työelämään.

Tavoitteenamme oli implementoida Ttl Tiina Lautamon kehittämä Play Assessment for Group Settings (PAGS) -arviointimenetelmä päiväkotiki Nestorin käyttöön. Implementoinnilla tarkoitetaan tässä arviointimenetelmän käyttöönottoprosessia ja juurruttamista. Käytämme arviointimenetelmästä jatkossa lyhennettä PAGS. Opinnäytetyön tehtävänä on esitellä PAGS:ia ja kuvata käyttöönottoprosessin kulkua päiväkodissa. Käyttöönottoprosessissa käytimme teoriapohjana Nevalaisen (2007) Hyvä implementointi –mallia ja prosessin kuvaus on esitetty mallin avulla.

Opinnäytetyömme aihe nousi päiväkodin tarpeista. Lapsen erityistarpeen huomaaminen ja varhainen puuttuminen koettiin tärkeäksi ja päiväkotiki toivoi apuvälinettä havainnoinnin helpottamiseen arjen kiireen keskellä. PAGS:ia on kehitetty usean vuoden ajan, ja uskomme, että sen systemaattinen käyttö auttaa löytämään tukea tarvitsevat lapset. Toivoimme myös päiväkodin henkilökunnan työn helpottuvan uusien käytänteiden ja toimintamallien myötä.

Arvioimme menetelmän tuomaa lisäarvoa varhaiseen lapsen erityistarpeen havaitsemiseen, havaintojen kirjaamiseen ja erityistarpeen esille tuomiseen. Arvioimme myös PAGS:in merkitystä lapsen vahvuuksien havaitsemisessa ja tiedostamisessa, mikä parhaimmillaan voisi mahdollistaa kasvuympäristön asennemuutoksen kautta vahvuuksien päälle rakentuvan kehityksen. Halusimme myös selvittää, kuinka toimintaterapeutin ammatillista osaamista voidaan hyödyntää moniammatillisessa verkostossa sekä kuinka PAGS juurtui päiväkotikiin.

Helsingin kaupungissa ei tietämämme mukaan ole työsuhteessa olevia toimintaterapeutteja päiväkodeissa. Hanke tarjosi meille tilaisuuden moniammatilliseen vuoropuheluun ja tuoda toimintaterapiaa näkyväksi päivähoidossa.

2 PÄIVÄKOTI NESTORI JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Päivähoidon perustehtävää määritellään päivähoitolaissa. Päivähoidon tehtävänä on edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen älyllistä, esteettistä ja uskonnollista kasvatusta. Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun määritetään lastensuojelulaissa. (Pihlaja 2001: 25.)

Lapsen ympärillä olevien aikuisten tulee osata arvioida lapsen käyttäytymisen ja vuorovaikutuskykyjen perusteella, tarvitaanko moniammatillista kuntoutusta vai onko kysymys lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen liittyvistä ongelmista tai tilapäisistä vaikeuksista. Päiväkodin kasvatushenkilöstö joutuu päättämään, mikä osa oireilevasta lapsijoukosta tarvitsee ohjausta perusteellisiin tutkimuksiin ja mikä osa pystytään hoitamaan tavanomaisin tukitoimin päiväkodissa. Ongelmien tunnistamiseksi kasvatushenkilöstön lapsihavainnointi ja havaintojen dokumentointi on keskeistä. (Laine - Neitola 2002: 104.)

Päiväkoti Nestori sijaitsee rauhallisella lähiöalueella, missä lapsella on lähtökohtaisesti hyvät ulkoiset edellytykset kehittyä ja kasvaa. Päiväkoti on toiminut jo kaksi vuosikymmentä, joten sillä on mittava historia. Päiväkodissa on kaiken kaikkiaan 120 lasta.

Toteutimme opinnäytetyöhön liittyvän aineiston keruun Ilmarit-nimisessä päiväkotiryhmässä. Ryhmässä on 1 – 4-vuotiaita lapsia. Lasten ikäjakautuma on epätavallinen verrattuna päiväkoteihin yleensä, mutta Ilmareiden hoitajat ovat tämän aikojen kuluessa kehittäneet ja huomanneet toimivaksi. Tällä hetkellä (2009) ryhmässä on 17 lasta, joista 7 tyttöä ja 10 poikaa. Ryhmässä työskentelee kolme kokenutta lastenhoitajaa, jotka ovat toimineet tiiminä jo useamman vuoden ajan. Päiväkodin erityislastentarhanopettaja on heidän konsultointiapunaan.

Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatussuunnitelmassa (VASU) nousevat esille kasvatuskumppanuus, moniammatillisuus, yhteisöllisyys ja yhteistoiminta. Päiväkodin arvoja ovat myös turvallisuus, lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen, itseluottamuksen tukeminen ja toisen huomioon ottaminen. (Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatuksen

suunnitelma 2007: 4 – 8.) PAGES ja sen taustalla oleva toimintaterapiamalli (Kielhofner 2002, 2008) ovat yhtenevät päiväkodin Vasun arvojen kanssa, joten menetelmä istuu hyvin työyhteisön arvoihin. Lapsen erityistarpeen huomaaminen on ensiarvoisen tärkeää arvojen toteutumisen kannalta.

Nestorissa ymmärretään leikin merkitys lapselle ominaisena tapana toimia. Leikin kautta lapsi ilmaisee itseään ja opettelee elämän taitoja. Lapsi oppii ratkaisemaan ristiriitoja, huomioimaan toisia ja olemaan luontevasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Leikkiessään hän myös testaa rajojaan ja taitojaan sekä käsittelee kokemuksiaan ja tunteitaan. (Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatussuunnitelma 10, 11.)

Aikuiset havainnoivat lapsen leikkiä ja saavat näin tärkeää tietoa lapsesta, hänen kehitystasostaan ja vuorovaikutustaidoistaan (Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatussuunnitelma: 10,11). Havainnointia tehdään monipuolisesti ja säännöllisesti, mikä auttaa tunnistamaan mahdollisimman varhain lapsen vahvuudet ja tuen tarpeen (Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatussuunnitelma: 14). Havainnoinnin lisäksi arviointia tehdään myös keskustelemalla lapsen kanssa (Päiväkoti Nestorin varhaiskasvatussuunnitelma: 24).

Päiväkoti Nestorissa tehtävä arviointi korostaa lapsen vahvuuksia, on kannustavaa ja kokonaisvaltaisesti kasvua ja oppimista tukevaa (Päiväkoti Nestorin Varhaiskasvatussuunnitelma: 24). Mikäli arvioinneissa ilmenee huolen aiheita, päiväkodin henkilökunta keskustele asiasta vanhempien kanssa. Tarvittaessa he ottavat yhteyttä erityistyöntekijöihin, kuten kiertävään erityislastentarhanopettajaan, puheterapeuttiin tai neuvolapsykologiin ja lapselle voidaan laatia erityisen tuen suunnitelma. Tämän lisäksi kyseeseen voivat tulla ns. rakenteelliset tukitoimet kuten ryhmäkoon pienentäminen tai erityisavustaja. Lapselle voidaan myös hakea hoitopaikkaa sellaisesta päiväkodista, jossa on integroitu erityisryhmä. (Päiväkoti Nestorin Varhaiskasvatussuunnitelma: 14.)

Ilmarit-ryhmän hoitajat ovat kokeneita havainnoijia ja tekevät havainnointia usein päiväkodin arjessa. Heidän asenteensa havainnointia kohtaan on positiivinen ja he kokevat sen olevan osa heidän ammattitaitoaan ja työtään. 3- ja 5-vuotistarkastukset toteutetaan yhteistyössä vanhempien ja neuvolan kanssa. Tavoitteena on lapsen terveyden edistäminen sekä kasvun ja kehityksen tukeminen. (Päiväkoti Nestorin

Varhaiskasvatussuunnitelma: 10.) Päiväkoti Nestorissa tehdään 3- ja 5-vuotiaille lapsille arvio esimerkiksi lapsen motorisista ja sosiaalisista taidoista neuvolatarkistusta varten. Tämän arvion lisäksi Nestorissa tehdään kielellisiä taitoja kartoittavat Kettu- ja Lumiukkotestit.

3 LAPSEN ERITYISTARPEEN TUNNISTAMINEN JA MONIAMMATILLISUUS

3.1 Moniammatillisuus päiväkodissa

Kyky tehdä yhteistyötä on ollut ihmisen kehityshistoriassa tärkeä ominaisuus. Yhdessä on ratkottu eteen tulevia ongelmia ja voitettu vihollisia. Yhteiskunnan kehitys on edellyttänyt ihmisten yhteistoiminnan muutosta. Tätä muutosta kuvaamaan on syntynyt 1980 – 1990 luvuilla moniammatillisen yhteistyön käsite. (Isoherranen 2005: 13.)

Moniammatillista yhteistyötä voidaan tarkastella useammasta näkökulmasta.

Perimmältään kysymys on yhteistyöstä, jota voidaan käyttää erilaisissa tilanteissa, kuten strategisessa suunnittelussa, hallinnollisissa ratkaisuissa ja asiakkaan päivittäisen ongelman ratkaisussa. Yhteistyö käsitteenä tarkoittaa sitä, että ihmisillä on olemassa yhteinen työ tai tehtävä, ratkaistava ongelma tai päätös tehtävänään tai he etsivät uusia näkymiä yhdessä. Moniammatillisen yhteistyön keskeinen kysymys on, kuinka kaikki tieto ja osaaminen voidaan koota yhteen mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen ja ymmärryksen saavuttamiseksi. (Isoherranen 2008: 33.)

Moniammatillisen työn kehittäminen on myös laatutyötä. Joustava asiantuntijoiden yhteistyö antaa myös taloudellisesti parempia tuloksia ainakin pitkällä aikavälillä. Kun asiakas saa tarvitsemansa avun joustavasti, kaikki tarpeelliset elämänalueet huomioiden, säästää yhteistyö aikaa ja resursseja sekä tuottaa parempaa laatua. (Isoherranen 2005: 151.)

Moniammatillisuus voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen moniammatillisuuteen.

Päiväkodin sisäinen moniammatillisuus tarkoittaa päiväkodin eri ammattiryhmien yhteistä jaettua ammatillista toimintaa perustehtävän toteuttamiseksi. Sisäistä moniammatillisuutta harjoittava ryhmä on esimerkiksi päiväkodin samassa lapsiryhmässä työskentelevä henkilöstö. Ulkoinen moniammatillisuus on verkostoissa

toimimista, jolloin päiväkotihenkilöstö tekee yhteistyötä muiden opetus-, sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten kanssa. (Karila, Nummenmaa 2001: 41,42.)

3.2 Sisäinen moniammatillisuus päiväkodissa

Moniammatillisia työryhmiä on perustettu sosiaali- ja terveydenhuoltoon, koska niiden avulla on mahdollista yhdistää eri näkökulmasta tarkasteltua asiantuntijätietoa mahdollisimman monipuoliseen ymmärrykseen ja tulokselliseen ongelmanratkaisuun pääsemiseksi. Ihmisten ongelmat ovat monimutkaisia ja siksi monitieteinen ja moniammatillinen arviointi ja ongelmanratkaisu ovat tarpeellisia. (Metteri 1996: 146.) Moniammatillisen osaamisen on todettu Karila – Nummenmaan mukaan kehittyvän parhaiten työssä oppien (Karila, Nummenmaa 2001: 150).

Tietyn lapsiryhmän kasvatukseen osallistuu päiväkodissa työryhmä, joka koostuu erilaisen koulutuksen ja/tai työkokemuksen omaavista henkilöistä (Karila, Kirsti 2001: 271). Jokaisella päivähoiton kasvatushenkilöstöön kuuluvalla on pohjatietoa lapsen kehityksestä, kasvusta ja oppimisesta. Erilaiset koulutusohjelmat vaikuttavat työntekijöiden tietorakenteisiin ja viitekehyksiin. (Pihlaja 2001: 20, 25.) Päiväkotityö on kasvatusta ja ihmissuhdetyötä, joten tämän kaltaisella työalueella myös työntekijöiden omat elämäkokemukset muodostavat tärkeän oppimisen ja osaamisen kehittymisen lähteen. Omalla elämäkokemuksella on tärkeä merkitys kasvatustieteiden osaamisen rakentumisessa. (Karila, Nummenmaa 2001: 151.)

Päiväkodissa työskentelee lastenhoitajia, lähihoitajia, päivähoitajia, lastentarhanopettajia, sosionomeja ja kasvatustieteiden kandidaatteja (Pihlaja 2001: 25). Lastentarhanopettajalla on joko lastentarhanopettajan, nykyisin kasvatustieteiden kandidaatin tai sosiaalikasvattajan, nykyisin sosionomi tutkinto. Lastenhoitajan tointa hoitavien henkilöiden koulutusnimike voi myös vaihdella. Lastenhoitajan nimikkeellä päiväkodissa työskentelee tutkinnon painotuksesta riippuen joko lastenhoitaja, lähihoitaja tai päivähoitaja. Pedagogisen koulutuksen saaneita lastentarhanopettajia ei aina työskentele kaikissa päiväkodin ryhmissä. (Karila, Kirsti 2001: 271, 272.) Kasvatustieteiden lisäksi päiväkodeissa työskentelee esimerkiksi keittiöhenkilökuntaa, siistijöitä, lapsen henkilökohtaisia avustajia tai ryhmäavustajia.

Päiväkotiryhmän toimintakulttuuri syntyy moniammatillisen työryhmän yhteisen toiminnan tuloksena. Päiväkodissa työskentelevän moniammatillisen ryhmän toimiva yhteistyö on oleellista sekä lapsen että hänen vanhempiansa kannalta. Se luo edellytyksen lapsen tarpeiden huomioimiseen esimerkiksi päivärytmin ja toiminnan rakentumisen kautta. Hyvä yhteistyö luo myös pohjaa luottamuksen rakentumiselle vanhempien suuntaan. (Karila, Kirsti 2001: 272.)

Tärkeää on, että jokainen päiväkodin aikuinen tekee työtään kumppanuussuhteessa perheisiin. Jokaisen työntekijän tulisi rakentaa säännöllinen kaksisuuntainen vuoropuhelu eli dialogi vanhempien kanssa niin päivittäisissä keskusteluissa kuin suunnitelluissa tapaamisissakin. Hyvä dialoginen vuorovaikutus henkilökunnan ja vanhempien välillä tukee perheitä päätöksentekoa ja voimavaroja vahvistavalla tavalla. Hyvät vastavuoroiset suhteet henkilökunnan ja vanhempien välillä edellyttävät molemminpuolista arvostusta ja yhteistyötä. Ne edellyttävät myös jaettua vastuuta ja eteen tulevien ristiriitojen läpityöskentelyä, jotta yhteisesti sovitut päämäärät voidaan saavuttaa. (Siren-Tiusanen 2001: 23.)

Varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan kasvatuskumppanuudella vanhempien tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä päiväkodin kanssa lasten kasvun ja oppimisen prosessien tukemisessa (Huhtanen 2004: 36). Huhtasen mukaan on viime vuosikymmenellä asennoituminen päivähoidossa vanhempien ja lasten kohtaamiseen muuttunut. Lapsilähtöinen pedagogiikka on nostanut lapsen esiin yksilönä ja suuntaus siihen, että jokainen lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on, tulisi nousta varhaiskasvatuksessa entistä selkeämmin esille ja tukitoimien tulisi käynnistyä heti, kun tuen tarve on tunnistettu. (Huhtanen 2004: 99.) Erityistuen tarpeen määrittäminen ja suuret huolenaiheet edellyttävät ulkopuolista moniammatillista asiantuntemusta (Huhtanen 2004: 70).

3.3 Ulkoinen moniammatillisuus päiväkodissa

Moniammatillisuus tarjoaa myös uudenlaisen mahdollisuuden päiväkotityön kehittämiseen (Karila, Nummenmaa 2001: 41). Huhtanen tuo esille yhteistyöverkostojen luomisen, osaamisen jakamisen sekä uusien työ- ja toimintatapojen kehittämisen osana moniammatillista yhteistyötä (Huhtanen 2004: 85). Vuoropuhelu erilaisten ammattiryhmien kanssa lisää oman alan ongelmien tuntemusta ja antaa mahdollisuuden uusien näkökohtien tutkimiseen. Tuntemattoman tutkiminen

voisi olla asiakastyön, opetuksen ja moniammatillisen työn yhteinen haaste. Jokainen yksilö voi toimia verkostokeskeisessä työssä oman ideologiansa mukaisesti. Ideologia tai näkökulma annetaan verkoston käyttöön, jotta sillä voisi rakentaa yhteistä ymmärrystä. (Metteri 1996: 63.)

Kokoamalla moniammatillinen ryhmä ratkaisemaan tiettyä ongelmaa voidaan tuottaa uusi oppimiskonteksti, jossa uutta tietoa on mahdollista luoda yhdistelemällä eri aloja edustavien henkilöiden osaamista (Jalava 2001: 67). Yhteistyöhön sitoutuminen merkitsee sitoutumista oppimiskumppanuuteen, kehittävään vuorovaikutukseen ja oppimisprosessiin oman työn kontekstissa (Karila, Nummenmaa 2001: 103). Ollessamme mukana TOIVO -hankkeessa olemme saaneet olla osallisena päiväkotin Nestorin ulkoisen moniammatillisuuden verkostossa. Kumppanuutemme päiväkodin henkilökunnan kanssa on rakentunut ja kehittynyt prosessin aikana ja sitä on viitoittanut yhteinen näkemys yhteisestä tehtävästä ja päämäärästä.

Hyvän yhteistyön lähtökohtana on yhteistyökumppanien näkeminen myönteisessä valossa. Oikeista ratkaisuista ei kannata kilpailla, vaan eri ammattikuntien osaaminen luo uusia vaihtoehtoja ja tulkintoja. (Metteri 1996: 101.) Isoherranen kuvaa asiantuntijuuden käsityksen muuttumista yksilökeskeisestä asiantuntijuudesta monipuolisemmaksi ja laajemmaksi – jaetuksi asiantuntijuudeksi (Isoherranen 2005: 76,77). Jaetun asiantuntijuuden käsitteellä voidaan ymmärtää prosessia, jonka aikana useat ihmiset jakavat älyllisiä voimavaroja saavuttaakseen jotakin, jota yksittäinen ihminen ei pystyisi yksin toteuttamaan. (Isoherranen 2005: 76; Siren-Tiusanen 2001: 23.) Tämä edellyttää, että ryhmän asiantuntijat tunnistavat asiantuntijuutensa, osaavat tuoda esille osaamisensa ymmärrettävästi ja ovat valmiit kuulemaan muita asiantuntijoita avoimin mielin. Keskinäistä luottamusta on luottamus toisten asiantuntijoiden osaamiseen. (Isoherranen 2008: 74.)

Moniammatillisuudessa yksilöllinen ja yhteisöllinen osaaminen vuorottelevat ja samalla kehittävät toinen toistaan. Vastavuoroisuutta syntyy silloin, kun osapuolet ovat halukkaita ylittämään rajojaan ja jakamaan osaamistaan. (Karila, Nummenmaa 2001: 97, 150 – 151.) Toimivassa moniammatillisuudessa on selkeä tarve ylittää olemassa olevat rajat. Näitä näkymättömiä rajoja ovat pitäytyminen omassa asiantuntijuudessa ja ammattiroolissa. Asiantuntijuuden ja ammattiroolin määrittymiseen liittyvät, käsittelemättömät ristiriidat aiheuttavat työyhteisössä paineita ja lisäävät myös työssä

koettua stressiä. Kun oma asiantuntijuus tai ammattitaito on voimakkaasti määrittänyt yksilön oman elämän historian ja kokemusten sekä koulutuksen tuottamien tietotaitokvalifikaatioiden kautta, pelätään uuden rajat ylittävän toimintakulttuurin hävittävän jotakin tuosta asiantuntijuudesta. (Karila, Nummenmaa 2001: 41.) Moniammatillisen ongelmanratkaisun edellytys on kuitenkin erilaisten ammatillisten näkökulmien välinen dialogi. (Huhtanen 2004: 86.)

Erilaisuuden tunnistaminen voimavaraksi tarjoaa mahdollisuuden peilata asioita eri näkökulmista sekä kartoittaa palvelujen välisiä rajapintoja ja yhteistyön mahdollisuuksia. Törmäyksiäkin voi sattua ja keskeistä on ristiriitojen käsittely ja ratkaisut, jotka voivat osoittautua kehittämistyön ja sen tulosten juurruttamisen kannalta käännteentekeviksi. Tulosten juurtumisen edellytykset alkavat rakentua jo toiminnan suunnittelusta alkaen. Tulosten juurtumista edistää, kun kehittämistyö perustuu yhteisesti havaittuun tarpeeseen, johon lähdetään yhdessä etsimään ratkaisua. (Peltola, Vuorento 2007: 93 – 95.)

Kasvatusyhteisöt elävät suurten muutosten aikaa. Kasvatustyössä ollaan siirrytty yksilöllisistä työsuorituksista yhdessä tekemisen malleihin ja asiakaslähtöiseen työtapaan. Vuorovaikutuksesta on tullut kasvattajalle tärkeä työväline. Jokainen tekee työtä omalla persoonallaan ja vuorovaikutustyön tuloksessa on aina mukana myös tekijän yksilöllinen jälki. (Kiesiläinen 2001: 254 - 256.)

Kehittävä vuorovaikutus sisältää molemminpuolista antamista ja saamista, vastavuoroisuutta ja vastuunottamista (Karila, Nummenmaa 2001: 97). Yhteistyössä tarvitaan muun muassa seuraavia vuorovaikutustaitoja: dialogisuutta, oman alan asiantuntijuutta, riittävän hyvää ammatillista itsetuntoa, avoimuutta, vastuuntuntoa, halua ja taitoa kommunikoida sekä jakaa tietoa, kykyä tasavertaiseen keskusteluun ja vastuunottoon tiimissä sekä kärsivällisyyttä ryhmän jäsenten erilaisuuden suhteen. (Isoherranen 2005: 58 – 60). Myös yhteisen kielen löytyminen on tärkeää ja työskentely edellyttää rehellistä kommunikointia (Metteri 1996: 101).

Moniammatillisessa yhteistyössä eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti ja pyritään huomioimaan asiakas kokonaisuutena. On tärkeää muistaa taustalla oleva asiakas ja pyrkiä näkemään asiat hänen kannaltaan mielekkäässä valossa. Asiakas on moniammatillisessa yhteistyössä keskiössä, jonka ympärillä ovat muut

moniammatillisen tiimityön elementit: tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen, vuorovaikutustietoisuus, rajojen ylitykset ja verkostot. (Isoherranen 2008: 34 - 37.)

3.4 Erityistuen tarve Helsingissä

Valmisteilla olevan uuden terveydenhuoltolain tavoitteissa painotetaan perusterveydenhuollon vahvistamista. Uuden lain tarkoituksena on vahvistaa perusterveydenhuoltoa ja edistää terveystalouden saatavuutta ja tehokasta tuottamista. Lailla halutaan myös varmistaa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tiivis yhteistyö ja asiakaslähtöisyys. (Terveydenhuoltolaki 2009.)

Terveyden edistäminen on näkyvästi esillä sekä valtakunnallisissa (Helsingin terveydenhuollon toimintaympäristön analyysi -raportti 2008: 1) että Helsingin kaupungin terveystalouden linjauksissa (Terveystoimen esittely 2008).

Terveyden edistämisen rooli on toimia aktiivisesti terveyden edistämisen näkökulman vakiinnuttamisessa. Varhainen puuttuminen on yksi toimenpiteistä, joka sisältyy strategiaan helsinkiläisten terveyden edistämiseksi. Strategia on tehty vuosille 2009 – 2011. (Helsingin kaupungin terveystalouden raportteja 2008: 68.)

On arvioitu, että noin 6 % päivähoitossa olevista lapsista on erityistuen tarpeessa olevia lapsia, joilla on asiantuntijalausunto, mikä taas on perusteena lapsen kuntoutussuunnitelman laadinnalle. Lisäksi päivähoitossa arvellaan olevan noin 35 % lapsia, joilla on erityisen tuen tarvetta, mutta heiltä puuttuu asiantuntijalausunto. Nämä ovat niin sanottuja riskilapsia, joiden ongelmiin tulisi päivähoitossa puuttua mahdollisimman varhain. Tehokkaimpia interventioita ovat varhaiset ja ennaltaehkäisevät interventiot. (Huhtanen 2004: 44, 45.)

Helsingiläislapset ovat suhteellisesti muuta maata useammin lastensuojelun asiakkaana. Huostassa olleita, avohuollon tukitoimenpiteitä käyttäneitä ja kodin ulkopuolelle sijoitettuja on suhteellisesti enemmän Helsingissä kuin muualla maassa. (Helsingin terveydenhuollon toimintaympäristön analyysi 2008: 11.) Lastenpsykiatrian käyttäjien määrä lisääntyi vuodesta 2006 vuoteen 2007 noin 25 %. Samoin nuorisopsykiatrian hoitotarve on lisääntynyt. (Helsingin terveydenhuollon toimintaympäristön analyysi 2008: 49.) Lapsen masennuksen tai käytöshäiriön varhainen tunnistaminen päiväkodissa tai esimerkiksi lasten neuvolassa tuo useinmiten hyviä tuloksia, mutta tilanteen

pitkittyessä hoitoennuste huononee (Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet 1999 - 2002: 8).

Helsingin kaupungin terveyskeskus on suurin terveyskeskus Suomessa. Toimipisteitä on yli 100 ja työntekijöitä noin 8800. (Terveystoimen esittely 2008.) Terveyskeskus tuotti vuonna 2007 noin 53 % palveluistaan itse ja osti muun osuuden Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriltä (HUS). Pääosa somaattisesta erikoissairaanhoidosta ja osa psykiatrisesta erikoissairaanhoidosta hankitaan HUS:lta. (Helsingin terveydenhuollon toimintaympäristön analyysi -raportti 2008: 62.)

Kun esimerkiksi päiväkodissa herää sen tasoinen huoli lapsesta, jonka selvittämiseen eivät henkilökunnan ja lapsen vanhempien omat voimavarat ja ammattitaito riitä, ohjataan lapsi neuvolaan, jossa hän pääsee lääkärin vastaanotolle. Neuvolalääkärin arvioinnin jälkeen lapsi tarvittaessa siirtyy keskussairaalaselle tutkimuksiin ja arviointiin. Keskussairaalassa tehtävän diagnoosin jälkeen lapsi mahdollisesti ohjautuu hoitoihin ja terapiaihin. Tämä on pitkä prosessi, johon eivät kaikki pääse ja kynnyksellä lähteä prosessiin saattaa olla korkea. Helsingin kaupungin terveyskeskuksen internet-sivut kertovat toimintaterapiaa löytyvän ainoastaan viidestä toimipisteestä (Terveystoimen esittely 2008). Helsingin kaupungin palveluksessa työskentelee yksi toimintaterapeutti lasten sektorilla (Kara 2009).

3.5 Toimintaterapia osana moniammatillisuutta

Toimintaterapia on kuntoutusta, joka perustuu toimintaterapeutin ja asiakkaan väliseen yhteistyöhön sekä toiminnan terapeuttiseen käyttöön. Tarkoituksena on parantaa asiakkaan toimintamahdollisuuksia ja tukea asiakasta ylläpitämään ja parantamaan toiminnallista suoriutumistaan. Tavoitteena on asiakkaan johdonmukainen ja tarkoituksenmukainen toiminnallinen suoriutuminen. (Launiainen – Lintula 2003.) Toimintaterapeutit tekevät yhteistyötä asiakkaan, hänen lähiyhteisönsä sekä eri alojen asiantuntijoiden kanssa tukeakseen asiakkaan toimintamahdollisuuksia erilaisten päivittäisten elämän toimintojen alueella (Launiainen – Lintula 2003).

Lasten toimintaterapian kohderyhmänä ovat lapset, joilla on tai epäillä olevan kehitysviivettä jollakin kehityksen osa-alueella. Vaikeudet tai haasteet näyttäytyvät esimerkiksi lapsen liikunnallisissa taidoissa, keskittymisessä, sosiaalisissa taidoissa tai

käden taidoissa. (Lasten toimintaterapia.) Toimintaterapeutti pyrkii tukemaan lapsen kokonaiskehitystä sekä vahvistamaan lapsen minäkuvaa ja itsetuntoa. Tavoitteena on, että lapsi kykenee rajoituksistaan huolimatta saavuttamaan päivittäisiin toimintoihin, kuten leikkiin ja vuorovaikutukseen, tarvittavat taidot. Tavoitteet suunnitellaan yhdessä perheen, eri terapeuttien sekä lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. (Lasten toimintaterapia.)

Toimintamahdollisuuksien ja toiminnallisen suoriutumisen edistämisen perusteena on toimintaterapeutin suorittama toimintakyvyn arvio. Toimintaterapeutti arvioi lapsen toiminnallista suoriutumista hänen omassa ympäristössään kuten kotona, päiväkodissa, koulussa tai laitospäristössä. (Launiainen – Lintula 2003.) Arviointi on aktiivinen ja suunnitelmallinen tiedonkeruuprosessi, joka perustuu aina teoriapohjaisiin arviointimenetelmiin. Tavallisimpia lasten arvioinnissa käytettäviä arviointimenetelmiä ovat standardoidut testit, haastattelut ja havainnointi. (Mulligan 2003: 1, 91 – 119, 206.)

Toimintaterapeutin arvioinnin perusteella laaditaan terapiasuunnitelma, jossa kuvataan toimintaterapialle asetetut tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi (Launiainen – Lintula 2003). Toimintaterapeutti tuntee toimintaterapian mallien ja viitekehysten lisäksi lapsen normaalikehityksen kulun ja osaa huomioida yksilölliset erot kehityksessä. Myös kehityspsykologisten teorioiden sekä ympäristön ja perimän yhteisvaikutusten ymmärtäminen ovat oleellisia lapsen arvioinnin perustana. (Mulligan 2003: 91 – 119.)

Arvioinnissa on suositeltavaa käyttää niin sanottua top-down lähestymistapaa, jossa lähdetään liikkeelle toimintakokonaisuuksista. Tällöin selvitetään lapsen kykyä suoriutua niissä rooleissa ja toiminnoissa, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. (Mulligan 2003: 3, 38.) Arvioitavia toimintakokonaisuuksia ovat esimerkiksi itsestä huolehtiminen, kotielämään liittyvät toiminnot, koulunkäynti, lepo ja leikkiminen. (Holma 2003: 35.)

Toimintakokonaisuuksien arvioinnin lisäksi arvioidaan taitoja ja valmiuksia, jolloin kiinnitetään huomiota toiminnallisen suoriutumisen osatekijöihin. Arvioitavia taitoja ovat karkea- ja hienomotoriset taidot, prosessitaidot, psyykkiset taidot, sosiaaliset taidot ja eettiset taidot. (Holma 2003: 36 – 37.) Toimintavalmiuksien arvioinnissa kartoitetaan

taitojen osatekijöitä. Valmiuksien arvioinnista saatavaa tietoa voidaan käyttää taitoja haittaavien osatekijöiden tunnistamiseen, jolloin interventio voidaan kohdistaa oikein. Toimintavalmiuksia ovat esimerkiksi sensoriset ja motoriset valmiudet, kognitiiviset valmiudet, psyykkiset ja sosiaaliset valmiudet. (Holma 2003: 37.)

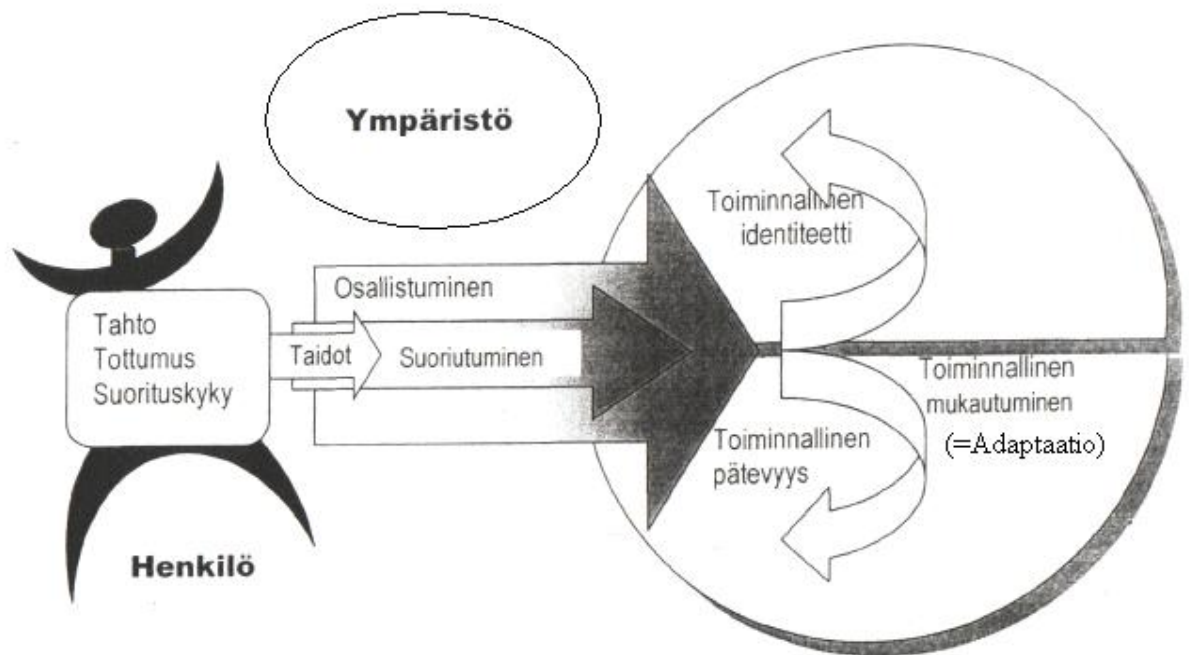
Toiminnallinen suoriutuminen kehittyy ja muovautuu lapsen, toiminnan ja ympäristön välisessä dynaamisessa vuorovaikutuksessa (Kielhofner 2008: 12). Terapeutilla on käytössään erilaisia terapiavälineitä, joiden avulla toiminnallista suoriutumista harjoitellaan. Lasten toimintaterapiassa menetelmänä käytetään usein tavoitteellista ja ohjattua leikkiä. Leikin avulla lapselle tarjotaan onnistumisen kokemuksia, mutta lasta ohjataan myös kohtaamaan uusia haasteita. Toimintaterapeutti suunnittelee tavoitteiden suuntaisen sekä lapsen iän ja kehitystason mukaisen terapiajakson. Toimintaterapiaa toteutetaan sekä yksilö-, pari- että ryhmämuotoisena terapiana. (Lasten toimintaterapia.)

4 PLAY ASSESSMENT FOR GROUP SETTINGS (PAGS)

PAGS on havainnointiin perustuva 2 – 6-vuotiaiden lasten leikkikäyttäytymistä arvioiva menetelmä. Lasta arvioidaan hänelle tutussa ja sosiaalisen leikin mahdollistavassa ympäristössä. Arvioinnin tekijän tulee tuntea arvioitava lapsi hyvin. (Lautamo 2009: 115 – 129.) PAGS:in kehitystyön taustalla on ollut tarve löytää väline, joka auttaa havainnoimaan lapsen toiminnalliset haasteet hänen luonnollisessa kontekstissään tarpeeksi varhaisessa vaiheessa niin, että varhainen puuttuminen mahdollistuu (Lautamo & al. 2005: 137).

4.1 Taustateorian Inhimillisen toiminnan malli

PAGS:in teoria pohjaa suurelta osin Kielhofnerin Inhimillisen Toiminnan malliin (Model of Human Occupation MOHO). Tämä on yksi toimintaterapian malleista, jolla pyritään selittämään ihmisen toimintaa, sen taustalla vaikuttavaa motivaatioita, toiminnan säännönmukaisuutta sekä toiminnasta suoriutumista. (Kielhofner 2008: 4.) Malli korostaa henkilön kontekstin tärkeyttä ja ympäristön ja toiminnallisen suoriutumisen välistä jatkuvaa vuorovaikutusta. Malli auttaa terapeutteja kokonaisuuden ymmärtämisessä. (Kielhofner 2008: 12.)

KUVIO 1. Toiminnallisen adaptaation prosessimalli (Kielhofner 2008: 108).

Tahto: Inhimillisen toiminnan malli jakaa tahdon kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja mielenkiinnon kohteet. Henkilökohtainen vaikuttaminen viittaa yksilön tunteeseen omasta pätevyydestään ja tehokkuudestaan. Kielhofner käyttää termiä henkilökohtainen vaikuttaminen (causation) kuvaamaan lapsen tietoisuutta kyvystä voida vaikuttaa ympäristöönsä ja saada asioita tapahtumaan. Henkilökohtaisen vaikuttamisen oppiminen tapahtuu leikin kautta. (Kielhofner 2002: 150.) Arvot ovat asioita, jotka ovat henkilölle tärkeitä ja merkityksellisiä. Mielenkiinnonkohteet viittaavat toimintoihin, jotka ovat nautinnollisia ja tyydytystä tuottavia. Henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja mielenkiinnon kohteet toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. (Kielhofner 2008: 13.) Leikillä on suuri merkitys lapsen henkilökohtaisen vaikuttamisen tunteen kehittämisessä. Mielenkiinnon kohteet muovautuvat lapsen kasvaessa. Lapsen henkilökohtaisella historialla ja kulttuuritaustalla on vaikutusta arvoihin. (Kielhofner 2008: 35, 130).

Tottumus: Inhimillisen toiminnan mallissa tottumus jaetaan tapoihin ja sisäistyneisiin rooleihin. Tavat näyttäytyvät automaattisena toimintana, jotka jäsentävät toiminnallista käyttäytymistä tietyssä kontekstissa. Tavat tulevat parhaiten esille tutussa toimintaympäristössä ja tutuissa tilanteissa. Sisäistetyt roolit ovat tietoisuutta sosiaalisesta identiteetistä ja statuksesta. Roolit muotoutuvat sosiaalisen ympäristön odotusten mukaisesti, mutta myös henkilön omat asenteet ja toiminta muovaavat niitä.

(Kielhofner 2008: 16 – 18.) Lapsen merkittävimmät toiminnalliset roolit ovat leikkijä ja perheen jäsen. Leikissä lapsi harjoittelee erilaisia rooleja. (Kielhofner 2008: 131.)

Suorituskyky: Inhimillisen toiminnan malli korostaa yksilön subjektiivista kokemusta suoriutumisestaan unohtamatta objektiivisia elementtejä. Yksilöllä on objektiivisesti havaittavia kykyjä ja rajoituksia. Yksilö toimii taustalla olevien objektiivisten, fyysisten, psyykkisten ja kognitiivisten valmiuksiensa avulla, mutta subjektiivinen kokemus suorituksesta on perustavaa laatua sille, miten hän tekee asioita. Toiminnallista pätevyyttä on määritelty kykynä tehdä asioita ja tämä kyky perustuu henkilön omaan keholliseen kokemukseen. (Kielhofner 2008: 18 - 20.)

Lapsen suorituskyky muuttuu dramaattisesti erityisesti leikistä saatujen kokemusten kautta. Läpi lapsuuden tapahtuva positiivinen kehittyminen vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa johtaa haluun etsiä ja saada uusia kokemuksia. Lapsen maailma laajenee kasvun myötä. (Kielhofner 2008: 131.)

Inhimillisen toiminnan mallin mukaan **ympäristö** tarjoaa mahdollisuuksia ja resursseja, vaatimuksia ja esteitä tekemiselle. Yksilö ja ympäristö toimivat vuorovaikutuksessa keskenään ja esimerkiksi henkilön arvot, mielenkiinnon kohteet, henkilökohtainen vaikuttaminen, roolit, tottumukset ja suorituskyky määrittävät sen millainen vaikutus ympäristöllä on. Ympäristöä pidetään erityisen tärkeänä yksilön toiminnan edistäjänä tai estäjänä. (Kielhofner 2008: 21.)

Yksilön toiminnassa on kolme ulottuvuutta: toiminnallinen osallistuminen, toiminnallinen suoriutuminen ja taidot. **Osallistumisella** tarkoitetaan yksilön sitoutumista työhön, leikkiin tai päivittäisiin toimintoihin. Toiminnalliseen osallistumiseen vaikuttavat yksilön tahto, totumus ja suorituskyky. Ympäristö voi mahdollistaa tai estää toiminnallista suoriutumista. (Kielhofner 2008: 101, 102.)

Suoriutuminen tarkoittaa tietyn toimintakokonaisuuden tekemistä. Rajoitteet suoriutumisessa saattavat heikentää toiminnallista osallistumista. Tämä on kuitenkin estettävissä sopivalla ympäristön tuella ja oman tahdon mahdollistamisella. (Kielhofner 2008: 102, 103.) **Taidot** ovat havainnoitavissa olevaa, päämääräsuuntautunutta toimintaa, joka ilmenee suoriutumisessa. Taidot jaetaan motorisiin taitoihin, prosessitaitoihin, kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoihin. (Kielhofner 2008: 103,

104.) PAGES:ssa arvioidaan näitä taitoja ja kuvaamme niitä tarkemmin kohdassa leikin elementit.

Toiminnallisella **identiteetillä** tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään, siitä kuka on ja miksi haluaa tulla. Henkilön toiminnallinen historia, tahto, tottumus ja suorituskyky vaikuttavat identiteettiin. (Kielhofner 2008: 106.)

Toiminnallinen **pätevyys** pitää yllä henkilön toiminnallista identiteettiä kuvastavaa toiminnallista osallistumista. Toiminnallinen pätevyys pitää sisällään seuraavat seikat: rooli-odotusten ja omien arvojen täyttäminen, velvollisuuksien täyttämisen mahdolliseksi tekevien rutiinien ylläpito, toimintoihin osallistuminen, jotka antavat kyvykkyyden, kontrollin, tyydytyksen ja täyttymyksen tunteen, omien arvojen tavoittelu ja toivottujen tulosten saavuttamiseksi toimiminen. (Kielhofner 2008: 107.)

Toiminnallinen **adaptaatio** tarkoittaa positiivista toiminnallista identiteettiä ja toiminnallisen pätevyyden saavuttamista henkilön tutussa ympäristössä. Toiminnallinen adaptaatio on seurausta henkilön osallistumisesta elämän toimintoihin. Toiminnallinen identiteetti ja toiminnallinen pätevyys realisoituvat henkilön kehittyessä sekä vastatessa elämän muutoksiin. On myös tutkittu, että toimintakyvyn häiriö tai vajavuus vaikuttaa sekä toiminnalliseen identiteettiin että toiminnalliseen pätevyyteen mutta ne ilmenevät selvemmin toiminnallisessa pätevyydessä. (Kielhofner 2008: 107.)

4.2 Toimintana leikki

”Se on vain lasten leikkiä”. Tämän arkisen lauseen voi usein kuulla. Tällä osoitetaan, että leikkiminen ei vaadi ponnisteluja. Leikki on kuitenkin lapsen tapa toimia ja leikin kautta lapsi ilmentää aktiivisuuttaan. Lapsi leikkii samalla vakavuudella kuin aikuinen tekee työtään mutta tietämättään. Leikki ei ole vain hulluttelua vaan suunniteltua toimintaa. Leikki on vaikeasti tavoitettava ja joidenkin tutkijoiden mielestä jopa mahdotonta määrittää ja näin ollen myös tutkia. (Fazio, Parham 2008: 3.)

Filosofi Ludwig Wittgenstein on selvittänyt tätä vaikeasti määriteltävää konseptia. Hän tuli siihen tulokseen, että esimerkiksi peleille ominaisia elementtejä on myös leikissä. (Fazio, Parham 2008: 4.) Ympäristö ja kulttuuri vaikuttavat myös voimakkaasti kun määritellään lapsen leikkiä. Siinä missä toiselle lapselle samainen toiminta on leikkiä, niin toiselle se saattaa olla velvollisuus tai jopa työtä. (Fazio, Parham 2008: 6.)

Leikkiin tarvitaan sisäinen motivaatio, johon liittyy idea toiminnan prosessista. Leikin prosessi on lopputulosta tärkeämpi. Leikkiä määritellään nautinnolliseksi ja riemukkaaksi vapaaehtoiseksi toiminnaksi. Lapsi ilmentää leikkiessään kaikkia tunteitaan myös pelkoa, ahdistusta ja surua. (Fazio, Parham: 4 - 5.)

On tärkeää ymmärtää leikin merkitys sosiaalisena toimintana arvioitaessa lapsen kokonaiskehitystä. Havainnoimalla lapsen leikkiä hänen luonnollisessa leikkiympäristössään voimme saada enemmän tietoa lapsen kehitystasosta, hänen toiminnallisesta pätevyydestään ja ympäristön asettamista haasteista. Leikki on tärkeä mittari arvioitaessa lapsen toiminnallista pätevyyttä. Toiminnallinen pätevyys koostuu osallistumisesta leikkitoimintoihin, jotka tuottavat tunteen kyvykkyydestä ja syntyvät lapsen omista arvoista ja kiinnostuksen kohteista. Lapsen toiminnallinen identiteetti sekä käsitys itsestä toimijana muovautuu sen mukaan, kuinka hän ollut osallisena leikkiteoissa. Toiminta on osallistumista ja lapsen kohdalla tämä tarkoittaa usein leikkiä. Se on perustarve, jolla on vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. Leikki on tie lapsen osallistumiseen. (Lautamo 2008: 1 – 2.)

Leikkiä aloitettaessa voi olla yhteisesti sovittu leikki-idea, mutta leikkitarinan kulkuun ja leikin jatkumoon vaikuttavat kanssalleikkijät omine ajatuksineen. Ympäristön tulee olla tarkoituksenmukainen ja leikkivälineiden tulee olla muovattavissa, mikäli leikki sitä vaatii. Pystyäkseen osallistumaan koko ajan muuttuvaan leikin prosessiin lapsella tulee olla tähän tarvittavia taitoja. Leikkiessään hän myös kehittää näitä taitojaan. Leikki on siis prosessi, ei lopputuote. (Lautamo 2008: 3 – 6.)

4.3 Leikin elementit

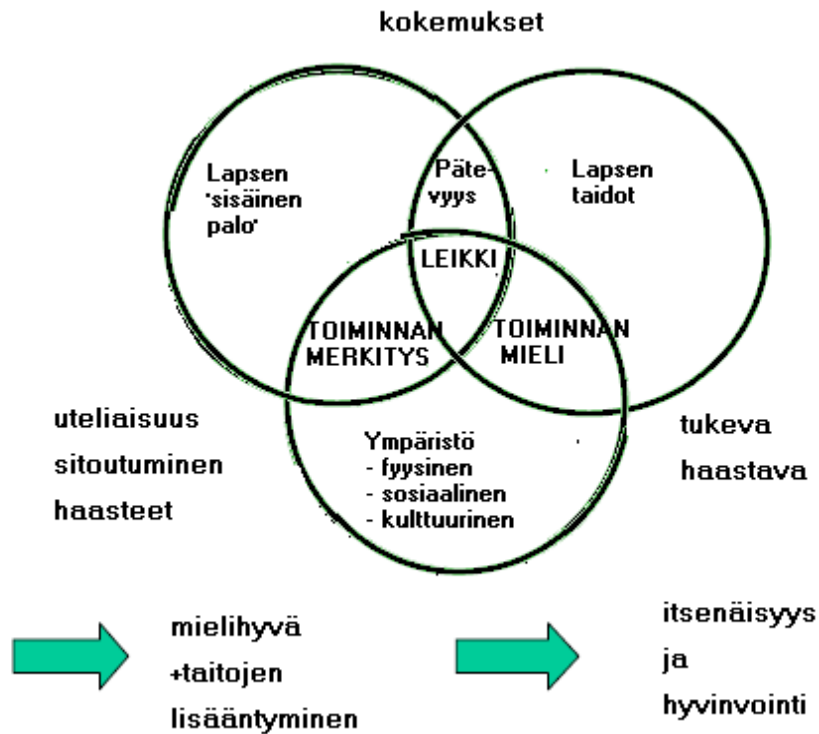
Leikkiä käsitellään PAGS-menetelmän taustalla olevassa teoriassa kolmen elementin avulla, jotka ovat lapsen sisäinen palo, lapsen taidot ja ympäristö (KUVIO 2). Leikin prosessi on dynaamista vuorovaikutusta näiden elementtien välillä. Leikkitekoja ei voida määritellä etukäteen. (Lautamo 2008: 4.)

Sisäinen palo on lapsen ominta itseään, jota hän ilmentää toiminnassaan. Se on itsenäisyyttä ja itseohjautuvuutta, joka tulee esille innostuksena, itsevarmuutena ja ponnisteluina, kun lapsi kohtaa juuri hänelle sopivia haasteita. Sosiaalisen ympäristön

ollessa lasta tukeva hän uskaltaa ottaa riskejä, jolloin myös leikkitaidot kehittyvät. Lähikehityksen vyöhyke on keskeinen taitojen kehittymisen kannalta. Lapset haluavat haasteita ja taitojen kehittymisen myötä heidän kiinnostuksen kohteensa muuttuvat. Lapsen huomatessa pystyvänsä vaikuttamaan ympäristöönsä hänen motivaatioonsa leikkijänä lisääntyy. Kokeakseen pätevyyttä kaikilla kehityksen osa-alueilla lapsi tarvitsee kasvavien taitojen lisäksi myös kokemuksen toimijan identiteetistä. (Lautamo 2008: 4 – 5.)

Inhimillisen toiminnan mallissa **taidot** määritellään motorisiin, prosessitaitoihin, kommunikaatio ja vuorovaikutustaitoihin. Motorisia taitoja ovat esimerkiksi asennon ylläpito ja liikkuminen, tavaroiden tai esineiden liikuttelu, nostaminen ja kuljettaminen. Prosessitaitoihin kuuluvat loogisesti etenevä ja organisoitu toiminta, tavaroiden ja välineiden järkevä valinta ja käyttö ja toiminnan sopeuttaminen tilanteen mukaan. Pystyäkseen toimimaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa tarvitaan taitoa aikeiden ja tarpeiden esille tuomisessa sekä sosiaalisten tekojen koordinoinnissa. Näistä taidoista käytetään nimitystä kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot. (Kielhofner 2008: 103, 104.) Näitä taitoja lapsi oppii jokapäiväisissä toiminnoissaan ja ilmentää niitä erityisesti leikissä (Lautamo 2008: 5).

Ympäristö haastaa lapsen osallistumaan. Se tarjoaa tarjoaa fyysisiä ja sosiaalisia mahdollisuuksia, rajoituksia ja vaatimuksia. Riippuu lapsen arvoista, mielenkiinnonkohteista, tottumuksista ja toiminnallisesta kapasiteetista, kuinka lapsi kokee ympäristönsä. (Kielhofner 2002: 101.) Jos ympäristön haasteet ovat liian vaativia, lapsi saattaa vetäytyä leikistä tai olla mukana ainoastaan sivustakatsojana. Ympäristö koostuu fyysisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ympäristöstä

KUVIO 2. Leikin elementit (Lautamo 2008: 4).

PAGS –arviointilomakkeen väittämät pohjaavat käsitteisiin toiminnan merkitys ja toiminnan mieli. Lapsi löytää **toiminnan merkityksen** ja leikkimielisyyden, mikäli ympäristö tarjoaa sopivan tasoisia haasteita suhteessa lapsen taitoihin ja mielenkiinnon kohteisiin. Toiminnan merkitystä ja leikkillistä mielialaa ilmentävät esimerkiksi aloitteellisuus, päätöksenteko, sponttaani leikkiin liittyminen, haasteiden etsiminen ja riskinotto, pätevyyden ja tunteiden ilmaiseminen, uteliaisuus, tutkiminen ja huumori. (Lautamo 2008: 6,7.)

Toiminnan mieli on prosessi, jossa lapsi käyttää taitojaan muutenkin kuin automaattisena toimintana. Toiminnan mieli koostuu leikkitarinoiden luomisesta ja niihin sitoutumisesta. Kyseessä on prosessi, jossa lapsi ottaa vastaan ja luo uutta ollen myös tietoinen toisten näkökulmista. Lapsi oppii ymmärtämään sekä itseään että toisia ihmisiä toimijoina. Voidakseen leikkiä toisten kanssa lapsi käyttää mielikuvitustaan ja jakaa leikkitalanteita. Hän esimerkiksi luo leikkitalanteita ja mukauttaa niitä ympäristöön sopivaksi. (Lautamo 2008: 7 - 8.)

4.4 PAGES:in käyttö päiväkodissa

Ryhmätilanteissa tapahtuvan lapsen leikin arvioinnin tulisi täyttää tietyt kriteerit. Arvioinnintekijän täytyy tuntea arvioitava lapsi hyvin. Lautamon tutkimuksessa arvioidut lapset olivat olleet päivähoitossa vähintään kahden kuukauden ajan. Arvioinnin tulee tapahtua tutussa ympäristössä, joka mahdollistaa sosiaaliseen leikkiin liittymisen. Havainnoitavan leikin tulee olla ns. vapaata leikkiä ilman aikuisen tukea. (Lautamo 2009: 115 – 129.) Lasta havainnoidaan useita kertoja eri tilanteissa. Tällä varmennetaan arvioinnin luotettavuus. (Lautamo 2008, 17.)

PAGES:in havainnointilomakkeen on Lautamon tutkimuksessa todettu avartavan lasta hoitavien aikuisten näkemyksiä yksittäisen lapsen leikkitaidoista. Päiväkodin aikuiset ovat löytäneet PAGES:n avulla uusia vahvuuksia lapsista sekä ovat selvittäneet lomakeen avulla, mitä lapsi todella osaa. (Lautamo 2008, 17-18.)

Lautamo on suunnitellut PAGES:n ammattikasvattajien käyttöön (Lautamo & al. 2005: 137). Arvioidessaan lapsen pätevyyttä leikissä arvioijan tulee osata tulkita lapsen leikkitaitoja ja ymmärtää leikki ilmiönä. Leikin ymmärtämisen lisäksi arvioijan tulee tuntea PAGES:in teoriataustaa. PAGES:ia voidaan käyttää muistilistana, kun halutaan arvioida lapsen vahvuuksia ja haasteita leikkitalanteissa. (Lautamo 2008: 22.)

4.5 PAGES –arviointiväline

PAGES on havainnointiin perustuva arviointimenetelmä, jossa lasta arvioidaan hänelle tutussa ja sosiaalisen leikin mahdollistavassa ympäristössä. PAGES sopii 2 - 6 vuotiaan lapsen leikkikäyttäytymisen arviointiin ryhmissä (Lautamo 2009: 115 - 129). Se mittaa lapsen leikkitekoja ja -taitoja sekä kykyä liittyä leikin prosesseihin joko yksin tai yhdessä muiden lasten kanssa (Lautamo 2009: 115 - 129).

Arviointi dokumentoidaan valmiille lomakkeelle, jossa on 38 väittämää lapsen leikkikäyttäytymisestä. Väittämät pohjaavat käsitteisiin toiminnan merkitys ja toiminnan mieli. Lomakkeen 16 ensimmäistä väittämää kuvaavat leikkilisen asenteen osoittamista ja loput 22 väittämää arvioivat leikkitarinoiden luomista ja niihin antautumista (LIITE 1). PAGES:in väittämien rakenne etenee lapsen kehityksellisten vaiheiden mukaisesti helposta erittäin vaikeaan. Vaiheita ovat helpot, ei niin helpot, melko vaikeat ja erittäin vaikeat osiot. (Lautamo, painossa: 10.)

Väittämät arvioidaan neliportaisella asteikolla. Erityislasten kohdalla on leikin kehityksellisen tason arviointi tärkeää. Arviointiasteikko osoittaa, kuinka paljon vapaasta leikkiajasta lapsi ilmentää tiettyä leikkikäyttäytymistä:

1 = tuskin koskaan	alle 5 % ajasta
2 = harvoin	5 – 35 % ajasta
3 = usein	35 – 75 % ajasta
4 = lähes aina	75 – 100 % ajasta (LIITE 1.)

4.6 PAGES:in luotettavuus

PAGES:ia on kehitetty teorian ja kahden tutkimuksen avulla, joita on esitelty Lautamon lisensiaattityössä: *Play as an occupation: Assessing children's play performance in social context* (Lautamo 2008). Tutkimukset tehtiin 33:ssa eri päiväkodissa Keski-Suomessa sekä kaupunki- että maaseudulla. Ensimmäisessä tutkimuksessa oli 93 osanottajaa (n=93), joista 70:llä ei ollut diagnosoitua häiriötä, loppuista suurimman ryhmän muodostivat kielellisen oppimisen vaikeuden omaavat lapset. Toisessa tutkimuksessa osanottajia oli 168 (n=168), joista 85:llä ei ollut diagnosoitua häiriötä. 83:lla lapsella oli diagnosoitu kielellisen oppimisen vaikeus (SLI). (Lautamo 2008: 12,13.)

Arviointivälinettä kehitettäessä on riittäväillä ja toistuvilla tutkimuksilla osoitettava sen validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti terminä kuvaa välineen luotettavuutta; mittaako väline sitä, mitä on tarkoituskin. Reliabiliteetti tarkoittaa toistettavuutta ja pysyvyyttä, sitä että johdonmukaisuus säilyy arvioijasta tai arviointikerroista riippumatta. (Heikkilä 2008: 9; Metsämuuronen 2000: 21.) PAGES:n validiteetin todentamiseen on käytetty Raschin analyysimallia (Heikkilä 2008: 8).

Ensimmäinen tutkimus PAGES -välineen validiteetista julkaistiin vuonna 2005. Tulokset olivat rohkaisevia, mutta jatkotutkimusta todettiin tarvittavan isommilla ja heterogeenisimmilla (kulttuuristausta, ikä, sukupuoli) aineistoilla. Pilottitutkimuksen perusteella välinettä kehitettiin siten, että osoittimien (väittämien) määrää vähennettiin 54:stä 46:een. Myöhemmin osoittimien määrää vähennettiin edelleen 38:aan. (Lautamo 2009: 115 – 129.) Tutkimuksen mukaan PAGES-menetelmä tulee kehitystyön tuloksena vastaamaan päivähoidon ja kuntoutuksen ammattilaisten tarpeita leikkikäyttäytymisen

arviointivälineenä (Heikkilä 2008: 9). II tutkimus osoitti, että kielellisen oppimisen vaikeuden omaavien lasten leikkitaidot ovat merkittävästi huonommat kuin normaalisti kehittyneiden ikätovereiden (Lautamo 2009: 115 -129). Tämä osoittaa, että leikin arviointi antaa arvokasta tietoa lapsen toimintakyvystä, sen vahvuuksista ja vaikeuksista sekä yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksesta (Heikkilä 2008: 6).

PAGS:n reliabiliteettitutkimuksessa tutkimusjoukon muodostivat 12 terapia- ja kasvatustieteen asiantuntijaa, jotka käyttivät PAGS-menetelmää havainnoidessaan yhteensä 78 lapsen leikkiä. Jokainen teki 12 arviointia, ja aineiston kooksi saatiin näin 144 (n=144). Arvioijista 11 (91,7 %) saavutti hyväksytyin yhdenmukaisuuden. Heikkilän tutkimuksessa todetaan, että arvioijien välinen yhdenmukaisuus oli lähellä odotettua. Tulokset tukevat aiempia tutkimuksia, jotka ovat osoittaneet PAGS:in olevan käyttökelpoinen vapaasti valitun leikin arvioinnissa. (Heikkilä 2008: Tiivistelmä.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Opinnäytetyön tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tavoitteenamme oli implementoida Ttl Tiina Lautamon kehittämä PAGS-arviointimenetelmä päiväkotin Nestorin käyttöön. Opinnäytetyön tehtävänä on esitellä PAGS:ia ja kuvata implementointiprosessin kulkua päiväkodissa.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Auttaako PAGS lapsen erityistarpeen havaitsemista?
2. Auttaako PAGS erityistarpeen esille ottamista?
3. Auttaako PAGS lapsen vahvuuksien havaitsemista?
4. Auttaako PAGS havaintojen kirjaamista?
5. Kuinka toimintaterapeutin ammatillista osaamista voidaan hyödyntää moniammatillisessa verkostossa?
6. Kuinka PAGS juurtui päiväkotiin?

5.2 Tutkimuksellinen lähestymistapa

Toteutimme prosessin laadullisena tutkimuksena toimintatutkimus -lähestymistapaa käyttäen. Lähestymistapa tuki työtämme, sillä pyrimme yhteistyössä - päiväkodin

henkilökunnan aktiivisen osallistumisen avulla - ratkaisemaan havainnointiin liittyvän ongelman. Toimintaamme voi luonnehtia avoimeksi toiminnaksi, jolla pyrimme vaikuttamaan ja saamaan aikaan muutoksen parempaan suuntaan. (Eskola – Suoranta 1998: 126 – 127.)

Yhteinen käsitys tutkimuksen tavoitteista, luottamus ja hyvä tiedonkulku tukivat tutkimuksen onnistumista. (Laine – Bamberg – Jokinen 2007: 249.) Tapasimme päiväkodin väkeä useamman kerran ja tutustuimme vähitellen toisiimme. Meillä oli yhteneväinen käsitys arviointimenetelmän mahdollisesta hyödystä ja käyttöönottoprosessin toteuttamisesta pääpiirteittäin. Lopullinen toteutus hahmottui pikku hiljaa saatujen käyttökokemusten reflektoinnin kautta. Kaikki olivat sitoutuneita yhteiseen työhön. Meidän tehtävämme oli arvioida prosessin aikana kokonaisuutta ja sen hetkistä asemaamme siinä ja olla valmis muutoksiin (Laine – Bamberg – Jokinen 2007: 250).

5.3 Aineiston keruu

Keräsimme aineistoa implementointiprosessin eri vaiheissa kirjoittamalla tutkimuspäiväkirjaa sekä hoitajille tehdyn kyselyn ja teemahaastattelun avulla. On todettu, että useampi aineistonkeruutapa eli aineistotriangulaatio (Vilka 2005: 54) lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Koska käyttöönottoprosessin ajan tunnelmat, tilanteet ja ajatukset unohtuvat helposti, kirjoitimme jatkuvasti päivittyvää **tutkimuspäiväkirjaa** (Laine – Bamberg – Jokinen 2007: 246). Ennen yhteistyökumppaneiden tapaamista päiväkodissa sovimme, kummalla meistä kouluttajista on päävastuu esille tulleiden asioiden kirjaamisesta. Vierailun jälkeen kävimme asiat vielä yhdessä läpi, kirjoitimme esillä olleet asiat tutkimuspäiväkirjaan ja teimme jatkosuunnitelmaa.

Kysely tarkoittaa valmiilla lomakkeella suoritettavaa tietojen keruuta (Järvinen – Järvinen 1996: 103). Laadimme kyselylomakkeen, jolla kartoitimme PAGES:n käyttäjien näkemyksiä arviointimenetelmän hyödyllisyydestä. Pyysimme arvioijia täyttämään kyselylomakkeen itsenäisesti, jolloin jokainen voi rauhassa miettiä omaa näkemystään PAGES -arviointimenetelmästä.

Kyselylomakkeessa oli viisi kysymystä, joista neljä kartoitti PAGES–arviointimenetelmän hyödyllisyyttä. Viidennen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka paljon hoitajat kokivat olleen apua siitä, että toimintaterapeuttiopiskelijat kouluttivat heitä PAGES:in käyttöönotossa. Lomakkeen kysymykset oli laadittu tutkimuskysymysten pohjalta ja niihin vastattiin neliportaisella asteikolla. Vastausten portaat olivat paljon, melko paljon, vähän ja ei lainkaan. (LIITE 2.)

Kyselyn avulla halusimme selvittää, onko PAGES auttanut:

- lapsen erityistarpeen tunnistamisessa
- erityistarpeen esille ottamisessa
- lapsen vahvuuksien huomaamisessa
- havaintojen kirjaamisessa

sekä kuinka paljon päiväkodin henkilökunta koki hyötyneensä moniammatillisuudesta PAGES:in implementoinnissa.

Keräsimme tietoa ja jaoinme kokemuksia vielä **ryhmähaastattelussa**. Ryhmähaastattelun toteutimme puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jossa keskeisimmät teema-alueet poimimme tutkimustehtävästä (Vilka 2005: 101). Teemahaastattelussa päiväkodin henkilökunnalla oli vielä mahdollisuus kommentoida kyselylomakkeen vastauksia suullisesti. Haastattelurungon (LIITE 3) teemoja olivat PAGES:n hyödyllisyys, PAGES:n juurtuminen päiväkotiin ja moniammatillisuus. Haastattelun tärkeä tehtävä oli myös toimia loppureflektoinnin ja kokemusten jakamisen foorumina.

5.4 Aineiston analyysi

Toimintatutkimus on hermeneuttinen prosessi, missä tutkija asettuu vuoropuheluun tutkimusaineiston kanssa. Ymmärtäminen tapahtuu tulkinnan ja tutkijan oman ymmärryksen välillä ja näin syntyvät päätelmät. (Vilka 2005: 146, 147.) Aineiston keruu, käsittely ja analyysi lomittuvat toisiinsa. Analysoitaessa saattaa ilmetä, että aineistoa on täydennettävä, jolloin analyysi jatkuu lisäaineiston hankinnan jälkeen. Aineistoa voidaan joko vähentää tai lisätä. (Uusitalo 2001: 80).

Käyttöönottoprosessin aikana **tutkimuspäiväkirjaan kerättyä aineistoa** analysoimme aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää soveltaen. Aineistolähtöisessä

sisällönanalyyseissä oli tavoitteena löytää aineistosta tutkimuskysymysten mukainen logiikka. Valitsimme analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuuden, joka koostui hoitajien mielipiteistä, ajatuksista ja vastauksista. Aineiston lukeminen yhdessä ääneen ja kirjoittaminen tietokoneelle jäsensi ajatteluamme ja aineiston pelkistäminen mahdollistui. Luimme kirjoittamaamme tekstiä useaan kertaan ja poimimme sieltä ajatuskokonaisuuksia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tässä pelkistämisvaiheessa poistimme myös epäolennaisen aineiston. Tutkimuskysymykset ohjasivat aineiston pelkistämistä ja ryhmittelyä. (Vilka 2005: 140.)

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
Kun aamupiirissä kysellään lasten toiveita, niin valitsee aina saman paikan ja lelut.	Lapsi leikkii samoja leikkejä samassa leikkiympäristössä.
Halusimme tällä kertaa kuulla myös hoitajien näkemyksen PAGES:n mahd. käytöstä vanhempien suuntaan. PAGES voisi olla henk.kunnan tukena kasvatustietokeskusteluissa.	PAGES voi toimia henkilökunnan tukena kasvatustietokeskusteluissa.
Olivat havainneet jonkin verran muutosta/vahvuuksien huomaamista.	PAGES on auttanut lapsen vahvuuksien huomaamista.
Henkilökunta kertoi, että päiväkodin kiireisessä arjessa mietityttää, kuinka ehdivät kirjaamaan havainnot lomakkeelle, etteivät unohdu.	Kuinka havainnot saadaan kirjatuiksi oikein?
Oli herännyt lisää uteliaisuutta toimintaterapiaa kohtaan ja saimme harjoitella ammatillista keskustelua ja ammatista kertomista.	Ilmarit –ryhmän henkilökunnalla oli herännyt uteliaisuus toimintaterapiaa kohtaan ja saimme tilaisuuden moniammatilliseen vuoropuheluun.
27.2. kehittämispäivässä kertoneet pk-väelle PAGES:sta ja jakaneet lomakkeet ja ohjeet.	Ilmarit –ryhmän henkilökunta on esitellyt PAGES:a ja jakanut siihen liittyvää materiaalia toisten ryhmien hoitajille.

TAULUKKO 1. Esimerkki tutkimuspäiväkirjan aineiston pelkistämisestä.

Yhdessä tekemämme pelkistuksen jälkeen kävimme molemmat itsenäisesti aineiston huolella läpi ja varmistimme, että pelkistetty ilmaus vastasi alkuperäisen ilmauksen ajatuskokonaisuutta.

Pelkistetyt ilmaukset jaoteltiin tutkimuskysymysten pohjalta luokiksi. Nimesimme luokat seuraavasti: erityistarpeen havaitseminen, erityistarpeen esille ottaminen, lapsen vahvuuksien havaitseminen, havaintojen kirjaaminen, moniammatillisuus ja PAGES:in juurtuminen päiväkotiin.

Pelkistetty ilmaus	Luokka
Lapsi leikkii samoja leikkejä samassa leikkiympäristössä.	Erylyistarpeen havaitseminen
PAGES –arviointiväline voi toimia henkilökunnan tukena kasvatust keskusteluissa.	Erylyistarpeen esille ottaminen
PAGES on auttanut lapsen vahvuuksien huomaamista.	Lapsen vahvuuksien havaitseminen
Kuinka saada havainnot kirjatuksi oikein?	Havaintojen kirjaaminen
Ilmarit –ryhmän henkilökunnalla oli herännyt uteliaisuus toimintaterapiaa kohtaan ja saimme tilaisuuden moniammatilliseen vuoropuheluun.	Moniammatillisuus
Ilmarit –ryhmän henkilökunta on esitellyt PAGES:a ja jakanut siihen liittyvää materiaalia toisten ryhmien hoitajille.	PAGES:in juurtuminen päiväkotiin

TAULUKKO 2. Esimerkki tutkimuspäiväkirjan pelkistetyn ilmauksen luokittelusta.

Tutkimuskysymykset ohjasivat **kyselylomakkeen** sisältöä ja **teemahaastattelun** teemoja. Kyselyn tulokset koottiin taulukkomuotoon (TAULUKKO 3) vastausvaihtoehtojen mukaisesti. Kunkin kysymyksen kohdalta saadut sanalliset kommentit on myös esitetty taulukossa. Taulukkomuoinen yhteenveto on kooste kolmen Ilmarit-ryhmän hoitajan vastauksista.

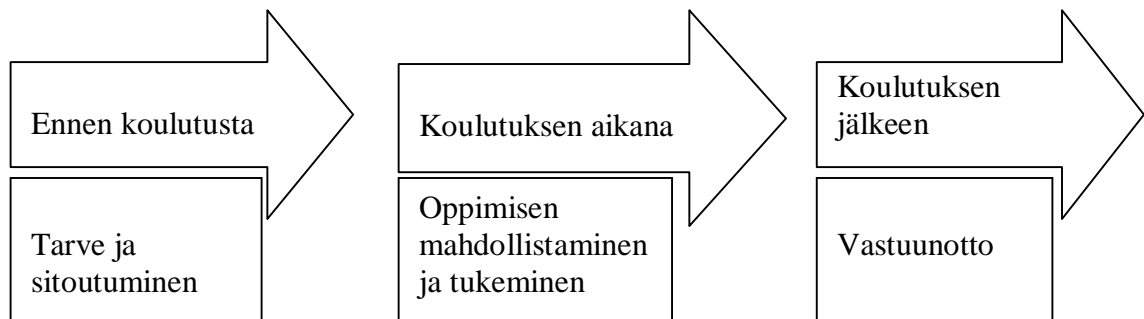
6 IMPLEMENTOINTIPROSESSI

6.1 Hyvän implementoinnin malli

PAGS –arviointimenetelmän koulutus/käyttöönottoprosessin teoriapohjana käytimme Nevalaisen vuonna 2007 julkaistua tutkimusta 'Hyvä implementointi', jonka tarkoituksena oli löytää keinoja, joiden avulla uudenlaisten toimintatapojen käyttöönotto työyhteisössä voisi helpottua. Implementoitavan välineen käyttöönottoa on todettu edistävän sen toimivuuden ja käytettävyyden lisäksi mm. se, että työyhteisö kokee sille olevan tarvetta (Harra - Nevalainen 2007: 37). Tämä tuntuu hyvältä lähtökohdalta, sillä työmme aiheen pohjana oli päiväkodin ilmaisema tarve havainnointia ja dokumentointia tukevalle välineelle.

Hyvän implementoinnin malli on jaettu kolmeen vaiheeseen:

1. tarve ja sitoutuminen ennen koulutusta,
2. oppimisen mahdollistaminen ja tukeminen koulutuksen aikana
3. vastuunotto koulutuksen jälkeen

KUVIO 1. Hyvän implementoinnin malli (Harra - Nevalainen 2007: 38).

On tärkeää ymmärtää alusta lähtien se, että juurtumista edistäviä ja estäviä tekijöitä liittyy käyttöönottoprosessin kaikkiin vaiheisiin (Harra – Nevalainen 2007: 38).

6.2 Ennen koulutusta

6.2.1 Tarve

Tutkimuksemme on osa TOIVO- hanketta, joka lähti liikkeelle opiskeluryhmämme aiemmasta ammattiosaamisesta. Osa ryhmästämmme on työskennellyt vuosia päiväkodeissa ja tätä kautta halusimme saada uuden lähestymistavan ja kokemuksen

päiväkotikontekstissa. Luokan opiskelijat ja vastuuopettajat alkoivat toteuttaa hanketta ja pohtia sen taustaa ja tarkoitusta. Hankkeen tarkoituksiksi täsmentyi: kehittää ja juurruttaa Helsingin kaupungin päivähoiton käyttöön toimintaterapian näkökulmaa hyödyntäviä moniammatillisia lähestymistapoja, menetelmiä ja toimintamalleja. Päädyimme siihen, että hanke kohdistuu lasten erityistarpeiden varhaisen vaiheen tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen. Hankkeen tarkoituksena on tukea havainnointia ja tutkia ja pohtia, kuinka luodaan lapsen osallistumista tukevia leikkiympäristöjä ja tilanteita päivähoitossa. Tämä kaikki tapahtui loppusyksystä 2007.

Hankkeen suunnittelukokous pidettiin 20.12.2007, jolloin oli yhteistyöneuvottelu kaupungin erityispäivähoidon ja silloisen Stadian (nykyisin Metropolia) toimintaterapeuttiopettajien välillä. Neuvottelussa sovittiin hankkeen suuntaviivoista ja tavoitteista. Tammikuussa 2008 pidettiin yhteistyöhankkeen suunnittelukokous, jossa oli paikalla Helsingin päivähoiton päällikkö, kehittämiskonsultti ja koulumme edustaja. Tällöin päätettiin pyytää seuraaviin kokouksiin mukaan myös opiskelijoiden edustajat. Päätettiin myös perustaa hanketyöryhmä ja ohjausryhmä.

Kevään 2008 aikana pidettiin kaksi hankeryhmän kokousta, joissa pohdittiin mm. miten valitaan hankkeeseen tulevat päiväkodit, kartoitetaan päiväkotien tarpeet ja toiveet hankkeelle. Hankkeelle oli jo hankeryhmänkokouksissa luotu valmiiksi kolme kehitettävää aluetta, joista päiväkodit voisivat valita tarpeensa mukaan. Starttikokous pidettiin Stadia ammattikorkeakoululla. Siihen osallistuivat valittujen päiväkotien edustajat, opiskelijat sekä vastuuopettajat. Tämä yhteinen kokoontuminen aloitti yhteistyön päiväkotien kanssa.

Tässä tilaisuudessa päiväkoti Nestorista tuli yhteistyökumppanimme. Tutustuimme päiväkotien henkilökuntaan ja mietimme oman hanke-päiväkotimme kehittämistarpeita. Esille nousi päiväkodin tarve havainnoinnin ja ympäristön kehittämisestä. Havainnointi täsmentyi myöhemmässä vaiheessa kehittämiskohteeksi.

Toukokuussa-2008 oli hankkeen puitteissa viimeinen tapaaminen opiskelijaryhmämme ja Toini Harran sekä tutorimme Mari Rusi-Pyykösen kanssa ennen kesälomaa. Harra saapui tilaisuuteen kevään viimeisestä ohjausryhmän kokouksesta, jossa olivat varmentuneet hanke-päiväkodit sekä hankkeen nimi – TOIVO. Saimme hankkeeseen orientoivan kesätehtävän haastatella lasten parissa työskentelevää toimintaterapeuttia.

Tehtävään liittyi myös tulosten analysointia. Tämä tehtävä auttoi mm. hahmottamaan lasten toimintaterapian kuntakohtaisia eroja. Teimme myös tutustumiskäynnin Helsingin Oulunkylässä sijaitsevaan Terapiakeskus Lapsen Asemaan, jossa työskentelevä toimintaterapeutti kertoi kokemuksistaan päiväkotikäisten lasten parissa. Elokuussa -08 oli hankepalaveri Kallion virastotalossa. Siellä käytiin läpi, mitä oltiin jo hankkeen puitteissa kevään aikana tehty ja suunniteltiin tulevaa.

Varsinainen opinnäytetyömme alkoi 25.8.2008, kun vierailimme ensimmäisen kerran päiväkotia Nestorissa. Käynti oli lähinnä tutustumista. Osallistuimme päiväkodin viikkopalaveriin, jossa oli paikalla henkilökuntaa kaikista lapsiryhmistä. Kerroimme henkilökunnalle TOIVO -hankkeesta yhdessä erityislastentarhanopettajan kanssa. Tällä käynnillä selvisi myös yhteistyöryhmämme päiväkodissa. Tekisimme tutkimustyömme Ilmarit -ryhmän kanssa.

Kävimme 1.9.2008 Ilmareiden tiimipalaverissa ja tuolloin henkilökunta kertoi päällimmäiseksi toiveeksi nousseen havainnointia ja havaintojen kirjaamista helpottavan apuvälineen saamisen Ilmarit -ryhmään. Tähän saakka havaintojen kirjaaminen päiväkodissa on ollut satunnaista ja se on tehty tyhjälle paperille. Kirjattu havainto on ollut yleensä jokin haitta tai ongelma, joka on kirjoitettu ylös lyhyesti päivämäärän kanssa. Kun asia on korjaantunut, paperi on hävitetty.

6.2.2 Sitoutuminen

Syyskuisessa tapaamisessa kerroimme Ttl Tiina Lautamon kehittämästä havainnointiin perustuvasta PAGES -arviointimenetelmästä erityislastentarhanopettajalle ja Ilmarit -ryhmän lastenhoitajille, jotka kiinnostuivat asiasta.

Lokakuussa 2008 järjestimme yhteisen tapaamisen erityislastentarhanopettajan ja lastenhoitajien kanssa ja esittelimme PAGES:ia. Kerroimme sen sopivuudesta päiväkotiin ja nimenomaan päiväkodin henkilökunnan omaan käyttöön, sillä henkilökunta tuntee ryhmän lapset hyvin. Henkilökunta keskusteli kanssamme innostuneena asiasta ja he halusivat ottaa havainnointilomakkeen kokeilukäyttöön. PAGES -arviointimenetelmä esiteltiin myöhemmin myös päiväkodin johtajalle, joka antoi tukensa menetelmän käyttöönotolle päiväkodissa.

Sovimme yhdessä, että koko Ilmarit –ryhmän hoitohenkilökunta (3 lastenhoitajaa) koulutetaan PAGS:in käyttöön. He myös sitoutuivat vastaamaan päiväkodin muiden ryhmien kouluttamisesta. On todettu, että kokonaisen työtiimin kouluttautuminen menetelmän käyttöönottoon edistää sen juurtumista työyhteisön käytänteisiin (Nevalainen 2007: 48).

6.3 Koulutuksen aikana

Käytännön tilanteiden hyödyntämisen on todettu tukevan uuden menetelmän käytön oppimista (Harra – Nevalainen 2007: 41). Sitä tukevat myös henkilökunnan motivaatio ja halu osallistua koulutukseen sekä oma aktiivisuus, joka parantaa myös pätevyyden tunnetta (Nevalainen 2007: 51).

Käyttöönottokoulutus tapahtui päiväkodissa. Opittavan asian sitomisen tulevaan käyttökontekstiin ja aitoihin tilanteisiin on todettu edistävän käyttöönottoa (Nevalainen 2007: 49). Päiväkotikielinen koulutusympäristönä säästi henkilökunnan aikaa ja tuntui luontevimmalta ympäristöltä tähän tarkoitukseen. Myös päiväkodin johtajan hyväksyntä sekä tuki hankkeelle ja päiväkodin tarvitsemalle arviointimenetelmälle loivat osaltaan motivoivaa oppimisympäristöä sekä sen salliva työskentelyilmapiiri mahdollisti oppimisen (Harra - Nevalainen 2007: 41).

Lokakuun 2008 keskusteluissa sovimme, että Ilmarit -ryhmän henkilökunta kokeilisi PAGS -arviointimenetelmää käytännössä aluksi yhdellä lapsella, jonka vanhempien kanssa oli tulossa kasvatuskeskustelu lähi aikoina. Heräsi kysymys, voisiko PAGS – arviointilomaketta käyttää keskustelun pohjana? Mietimme, että esimerkiksi kaksi hoitajaa voisi täyttää lomakkeen samasta lapsesta ja verrata sen jälkeen tuloksia. Sovimme, että henkilökunta hankkii rauhassa käyttökokemuksia arviointimenetelmästä loppuvuoden ajan. Meillä opiskelijoilla alkoi harjoittelujakso, jonka suorittaisimme muualla. Sovimme mahdollisuudesta yhteydenottoihin tarvittaessa tänä aikana ja aktiivisen yhteistyön aloittaisimme jälleen tammikuuna alussa.

Yhteistyömme jatkui **tammikuussa 2009**, jolloin päiväkodissa käymässämme keskustelussa kävimme läpi PAGS:sta saadut käyttökokemukset. Laadimme jatkosuunnitelmaa käyttöönottoprosessille ja sovimme kevään aikataulusta. Keskustelimme myös rooleista ja vastuista. Keskustelun aikana teimme muistiinpanoja ja välittömästi tilaisuuden jälkeen kokosimme aineiston tutkimuspäiväkirjaan.

Keskustelimme siitä, että meillä kouluttajilla olisi motivointi- ja sitoutumisvaiheen jälkeen arviointimenetelmän esittely-, koulutus- ja perehdyttämisvastuu. Vastuu varsinaisesta arviointimenetelmän käytöstä jäisi kuitenkin päiväkodin henkilökunnalle (Eskola – Suoranta 1998: 130). Me toimimme taustatukena päiväkodin henkilökunnan opetellessa käyttämään menetelmää ja keräämme käyttöönotkokemuksista saatua tietoa sekä selvitämme mahdollisia esiin nousevia ongelmia ja kysymyksiä. Nämä lähtökohtaiset roolimme täsmentyisivät käyttöönottoprosessin edetessä reflektoinnin kautta (Laine – Bamberg – Jokinen 2007: 250).

Sovimme, että tapaisimme kevään aikana vielä neljä kertaa. Seuraavan tapaamisen aiheeksi sovimme PAGES:in tarkemman esittelyn päiväkodin väelle sekä PAGES-arviointilomakkeen läpikäynnin kohta kohdalta. Muiden tapaamisten aiheena olisi päiväkodissa jo käytössä oleviin arviointilomakkeisiin (Kettu- ja Lumiukko –testit) tutustuminen, PAGES:sta saatujen käyttökokemusten läpikäynti ja prosessin jatkosuunnittelu tämän pohjalta. Helmikuussa 2009 päiväkodissa järjestettäisiin kehittämispäivä, jonka yhtenä teemana tulee olemaan PAGES. Myöhemmin keväällä tekisimme vielä kyselyn ja teemahaastattelun päiväkodin väelle. Alustavana suunnitelmana on, että PAGES voisi olla syksyllä käytössä myös muissa päiväkodin ryhmissä.

Ilmarit –ryhmän henkilökunta oli ollut aktiivinen ja tehnyt PAGES –arvioinnin jo kahdelle 4 -vuotiaalle lapselle. Hoitajat olivat arjessa havainneet haasteita näiden lasten ryhmässä toimimisessa ja valitsivat siksi lapset arvioitaviksi.

Seuraavan tapaamisen (3.2.2009) aiheena oli PAGES:in tarkempi esittely ja arviointilomakkeen läpikäynti kohta kohdalta. Toimitimme päiväkodille tutkimusluvan ja opinnäytetyön suunnitelman. Kävimme myös läpi tähän saakka saatuja käyttökokemuksia ja suunnittelimme jatkoa. Keskustelua kävimme päiväkodin tiloissa.

Tässä tapaamisessa kerroimme PAGES:in teoriasta ja annoimme siihen liittyvää kirjallista materiaalia päiväkodin henkilökunnalle. Teorian esittely syvensi mielestämme hoitajien ymmärrystä PAGES:in taustasta ja ideasta sekä herätti keskustelua lapsen ympäristön rakenteellisesta sopivuudesta ja sen merkityksestä leikkikäyttäytymiseen.

Ilmarit –ryhmän henkilökunta oli käyttänyt edellisen tapaamisemme jälkeen PAGES – arviointivälinettä yhdellä 3 -vuotiaalla ns. peruslapsella eli he olivat arvioineet tähän mennessä kolme lasta. Tällä tapaamisella kävimme myös havainnointilomakkeen kohta kohdalta läpi. Teimme muistiinpanoja PAGES:in käyttöönottokokemuksista ja havainnointilomakkeen esille nostamista kysymyksistä ja täyttökokemuksista. Kirjasimme asiat myöhemmin tutkimuspäiväkirjaan.

Seuraavan kerran tapasimme 18.2.2009 ja keskustelu käytiin tälläkin kertaa päiväkodin tiloissa. Hoitajat olivat edelleen tutustuneet PAGES –arviointimenetelmään ja ovat tähän mennessä tehneet arvioinnin neljälle lapselle - 2,5, 3, 4 ja 4,5 -vuotiaille. Arvioinnit oli tehty melko lyhyellä aikavälillä ja implementointiprosessin tässä vaiheessa PAGES:in käyttö koettiin työläänä ja paineita aiheuttavana.

Henkilökunta oli ollut päivähoitotoimen järjestämässä havainnointikoulutuksessa, jossa kouluttaja oli kehottanut heitä heittämään pois kaikki arviointilomakkeet ja kirjaamaan havainnot lapsista ruutupaperille. Hoitajat olivat ottaneet käyttöön ruutuvihkon, johon he ovat kirjanneet havaintojaan. Kirjaamaan ei heti pääse ja myöhemmin tapahtumia on hankala muistaa, koska lapsia on paljon. Hoitajat kertoivat tarvitsevansa edelleen 'tsekkauslista-tyyppisen' välineen, jolla he voisivat arvioida lapsen karkea- ja hienomotorisia taitoja kuten esimerkiksi saksien käyttöä.

Tutustuimme päiväkodin omiin Kettu- ja Lumiukkotesteihin sekä näihin liittyviin lomakkeisiin, jotta meille hahmottuisi parempi kuva nykyisestä arviointikäytännöstä päiväkodissa. Hoitajat kokivat PAGES:in haasteellisemmaksi kuin päiväkodissa tehtävät Kettu- ja Lumiukko -testit. Eräs hoitajista kommentoi : 'Nää tulee lonkalta, PAGES:ssa täytyy oikein seurata lasta.'

Kettu- ja Lumiukko -testit tehdään yhteistyössä lasten vanhempien ja neuvolan kanssa. Kettu -testi tehdään 3 -vuotiaille ja Lumiukko -testi 5-vuotiaille lapsille. Kettu -testin yhteydessä päiväkodin henkilökunta tekee arvioitavasta lapsesta vielä kirjallisen yhteenvedon. Kettu -testin tulokset kerrotaan aina vanhemmille. Neuvolalle tuloksista raportoidaan ainoastaan, jos niissä ilmenee jotakin erikoista. Lumiukko -testin tulokset kerrotaan aina vanhemmille, neuvolaan ja puheterapeutille.

Seuraava keskustelumme käytiin 4.3.2009 päiväkodin tiloissa. Keskustelussa kävi ilmi, että Ilmarit –ryhmän henkilökunta oli aloittanut PAGES –arviointivälineen käytön kouluttamisen muulle päiväkodin henkilöstölle **kehittämispäivänä**, mikä järjestettiin helmikuun lopulla. Koulutus tapahtui sovitus päiväkodin henkilökunnan kesken. Ilmarit- ryhmän henkilökunta oli kertonut muille ryhmille PAGES:ta ja jakanut siihen liittyvät lomakkeet ja ohjeet. Päiväkodissa oli sovittu, että kukin ryhmä valitsee yhden havaintolapsen ja 30.3.2009 pedagogisessa keskustelussa päiväkodin väki jakaa kokemuksiaan PAGES:in käytöstä. Päiväkodissa on Ilmarit -ryhmän lisäksi viisi muuta ryhmää, joista yksi on ympärivuorokautinen. Kahdessa ryhmässä myös esikoululaisia. Kevään aikana kuulisimme Ilmarit-ryhmän henkilökunnan kautta muiden päiväkodin ryhmien kommentteja. Näin toivoimme saavamme lisää käyttökokemuksia PAGES:in käytöstä eri-ikäisillä ja eri tarpeisilla lapsilla.

Keskustelimme myös loppukevään aikatauluista ja sovimme teemahaastattelun ajankohdan. Hankkeen päätösseminaari on toukokuun lopussa ja koko Ilmarit -ryhmän henkilökunta on kutsuttu paikalle.

Tarve keskustella eräästä ”huoli-lapsesta” on suuri ja tämä on noussut jokaisella käyntikerrallamme esille. Hoitajilla oli myös herännyt lisää uteliaisuutta toimintaterapiaa kohtaan ja saimmekin harjoitella ammatillista keskustelua ja kertomista tulevasta ammatistamme.

Jätimme tekemämme kyselylomakkeen PAGES:in käytöstä päiväkodissa Ilmarit –ryhmän henkilökunnalle. Henkilökunta otti lomakkeen helpottuneina vastaan, koska sen täyttäminen ei veisi välttämättä paljon aikaa ja voimavaroja kiireisessä päiväkodin arjessa. Sovimme, että kaikki kolme hoitajaa täyttävät lomakkeet 13.3.2009 mennessä.

Päiväkotikäynnillä 13.3.2009 haimme hoitajien täyttämät kyselykaavakkeet. Päivä sattui olemaan sama, jolloin päiväkodin johtajat oli Toivo -hankkeen puitteissa kutsuttu palaveriin Metropolia Ammattikorkeakoululle. Palaverissa olivat läsnä erityislastentarhanopettaja ja lastenhoitaja Ilmarit –ryhmästä. Myös me opiskelijat pääsimme mukaan hanke-palaverin loppuun, jossa keskusteltiin kokemuksista ja suunniteltiin tulevaa Toivo -hankkeen seminaaripäivää.

Seuraava päiväkotikäyntimme oli **20.4.09** ja tällöin oli vuorossa **teemahaastattelu**. Tähän osallistui kaksi lastenhoitajaa Ilmarit-ryhmästä sekä erityislastentarhanopettaja. Haastattelumme pohjautui tutkimuskysymyksiimme sekä Ilmarit-ryhmän hoitajien toiveeseen palata vielä suullisesti kysymyslomakkeen vastauksiin, joita he halusivat vielä täydentää ja selventää. Teemahaastattelun pääteemoina olivat PAGS:n hyödyllisyys, sen juurtuminen päiväkotiin, moniammatillisuus sekä implementointiprosessin reflektointi.

Sovimme ennen haastattelua rooleistamme. Toinen ohjasi keskustelua ja piti sen sovituissa teemoissa. Toisen tehtävänä oli kirjata keskustelun aikana esille tulleet asiat. Haastattelun päätyttyä kertosimme sen kulun vielä kahdestaan ja varmensimme näin kirjattujen asioiden oikeellisuuden.

6.4 Vastuunotto koulutuksen jälkeen

Vastuu menetelmän käytöstä koulutuksen jälkeen tulisi jakaantua esimiehille, työyhteisölle, koulutetuille ja kouluttajille. Päävastuu koulutuksen siirtovaikutuksesta ja arviointimenetelmän käytön juurtumisesta päiväkodin käytänteisiin on kuitenkin koulutetuilla itsellään (Harra - Nevalainen 2007: 42).

Paine palata vanhojen menetelmien käyttöön on suuri, jos uuden toimintatavan käyttöönottoon ei ole tarvittavaa perehtymisaikaa. Johdon tehtävänä on huolehtia arviointimenetelmän käyttöönotossa tarvittavista resursseista. Myös johdon luottamus uuden menetelmän tuomiin etuihin tukee työyhteisöä muutostilanteessa ja esimiehen antama palaute uuden toimintatavan käytöstä tukee sen käyttöä vastaisuudessakin. (Harra - Nevalainen 2007: 42.)

Työyhteisön innostava, salliva, koulutusmyönteinen ja muutoksiin luovasti sopeutuva asenne luovat tilaa menetelmän käytölle. Myös koko tiimin osallistuminen koulutukseen helpottaa menetelmän käyttöönottoa ja mahdollistaa vertaistuen. (Harra - Nevalainen 2007: 42.)

Toimitamme opinnäytetyömme päiväkoti Nestorin Ilmarit-ryhmän henkilökunnalle. Osa työmme tiedoista julkaistiin myös hankeseminaarissa keväällä 2009 sekä

toimintaterapeuttiopiskelijoiden yhteisessä hankeraportissa syksyllä 2009. Myös TtL Tiina Lautamo saa oman kappaleensa opinnäytetyöstä.

Kouluttajina pidämme tarvittaessa yhteyttä koulutettaviin vielä koulutuksen jälkeenkin ja pyrimme tukemaan ja edistämään menetelmän käyttöönottoa tällaisilla jälki-interventioilla. Tällaisena voi toimia mikä tahansa yhteydenotto puhelimitse, sähköpostilla tai käynti paikan päällä. (Nevalainen 2007: 52).

7 TULOKSET

Taulukko 3:ssa on esitelty Ilmarit -ryhmän henkilökunnalle tehdyn PAGES -arviointimenetelmän hyödyllisyyttä kuvaavan kyselyn tulokset. Taulukossa esitellään kyselylomakkeen kohdat 1 – 4. Kysymys 5, koskien hoitajien näkemystä toimintaterapeuttiopiskelijoiden tuomasta lisäarvosta koulutuksen aikana, käsitellään kappaleessa 7.5. Lomakkeen vastaus –sarakeessa olevat numerot osoittavat, kuinka moni vastaajista oli tietyn vastauksen takana. Kommentit –sarakeen lausumat olivat yhden tai useamman vastaajan lomakkeessa.

Kysymys	Vastaus				Kommentit
	Paljon	Melko paljon	Vähän	Ei lainkaan	
1. Onko PAGES - havainnointiväline auttanut lapsen erityistarpeen havaitsemisessa?		2	1		Keskusteltu enemmän ryhmän tiimin kanssa havainnoiduista lapsista.
2. Onko havaintojen kirjaaminen helpottunut PAGES:n avulla?	1	1	1		
3. Onko PAGES – havainnointiväline auttanut lapsen vahvuuksien havaitsemisessa?		2	1		
4. Onko PAGES – havainnointiväline ollut tukena tai apuvälineenä jonkin asian tai huolen puheeksiottamisessa vanhempien kanssa?				3	Jatkoa ajatellen on varmasti hyödyksi/helputukseksi.

TAULUKKO 3. Päiväkodin henkilökunnalle PAGES:n hyödyllisyydestä tehdyn kyselyn tulokset.

Tutkimuspäiväkirjan ja teemahaastattelun analysoinnin tulokset PAGES:in hyödyllisyydestä ovat suurelta osin yhteneväiset kyselyn tulosten kanssa. Päiväkodin arjen muuttajat vaikuttivat tietyissä käyttöönottoprosessin vaiheissa henkilökunnan resursseja heikentävästi, joka analysoitaessa tutkimuspäiväkirjaa aika ajoin näkyi negatiiviseen suuntaan muuttuneena asenteena PAGES:ia kohtaan.

7.1 Erityistarpeen havaitseminen

PAGES:in on todettu auttaneen lapsen erityistarpeen havaitsemista. PAGES on myös lisännyt hoitajien taitoa havainnoida lasta ja ymmärrys havainnoinnin tärkeydestä on lisääntynyt.

Hoitajat havaitsivat PAGES:in olevan erilainen käyttää eri lasten kanssa. Lasten toiminta, käyttäytyminen ja tunnetilat vaihtelevat päivästä riippuen. Tämän lisäksi lapsen päivät ovat toiminnallisesti erilaisia. Keskustelua syntyi siitä, kuinka arviointiin vaikuttaa lapsen ikä, hänen luonteensa, se löytyykö leikkiveriteita ja ovatko toverit samanikäisiä. Myös lapsen päiväkotiin saapumisaika edistää tai estää osallistumista leikkiin ja muihin päiväkodin toimintoihin.

PAGES-arviointi tehtiin yhteensä neljälle lapselle. Kahden lapsen kohdalla henkilökunta teki arvioinnin itsenäisesti. Kahden kohdalla päädyttiin arvioinnin tekemiseen yhdessä. Lasten iät vaikuttivat arvioinnin haasteellisuuteen.

Ilmarit-ryhmän henkilökunta teki arvioinnin 2,5- ja 3-vuotiaille lapsille. Tämän ikäisiä arvioitaessa vaikeutena koettiin se, että lapsi pyrki leikkimään aikuisen kanssa eikä yhdessä muiden lasten kanssa. Havainnoitavan leikin tulee PAGES-arvioinnissa olla niin sanottua vapaata leikkiä ilman aikuisen tukea. Näiden kahden lapsen kohdalla hoitajat päätyivät arviointilomakkeen täyttöön yhdessä, sillä tämän ikäisten lasten arviointi koettiin haasteelliseksi tehdä yksin. Tähän vaikutti vapaaseen leikkiin osallistumattomuus ja esimerkiksi lapsen vasta kehityksessä olevat kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot. Näin pienillä lapsilla arvioinnin tuloksena oli useiden väittämien kohdalla ei arvioitavissa/ EA.

Ilmarit-ryhmässä olevien vanhempien lasten, 4 –ja 4, 5 vuotiaiden, arviointi PAGES:in avulla koettiin helpommaksi tehdä kuin nuorempien. Havainnointilomakkeen molempien osioiden (LIITE 1) haasteellisimpien väittämien arviointi oli vanhempien lasten kohdalla vaivattomampaa kuin nuorempien lasten kohdalla.

Kaiken kaikkiaan PAGES-väittämät koettiin melko helpoiksi ja selkeiksi ymmärtää. Lapsen taitojen arviointi oli kuitenkin välillä työlästä, koska PAGES:in väittämät eivät ole niin konkreettisia kuin esimerkiksi Kettu- ja Lumiukkotesteillä mitattavat taidot. Tämä lisäsi PAGES:in haasteellisuutta. Vaikka Ilmarit-ryhmän mielestä PAGES oli ajoittain työllistävä, todettiin kuitenkin, että arviointilomake on sopivan kokoinen ja kasvatustieteen ammattilaisille helppo sekä nopea täyttää.

Pohdittiin, kenelle lapsille PAGES –arviointi päiväkodin ryhmässä kannattaisi tehdä. PAGES:in todettiin antaneen uutta tietoa päiväkodissa tällä menetelmällä arvioituista

lapsista. Arvioinnin suorittaminen vie kuitenkin aikaa, joten kannattaako sitä käyttää ns. peruslapsen arvioinnissa? Onko ajankäyttö reilua muita lapsia kohtaan?

Arvioidaanko vain 4 – 5 vuotiaat, joiden leikki ei oikein suju? Ilmarit-ryhmässä PAGES–arviointimenetelmää tullaan käyttämään huolta herättäneiden lasten kohdalla. Arviointi tehdään mahdollisesti myös päiväkotiin tuleville uusille lapsille sen jälkeen, kun he ovat olleet arviointiin vaadittavan ajan päiväkodissa.

Käyttöönottoprosessin aikana tuli ilmi, että PAGES ei kyennyt vastaamaan kaikkiin Ilmarit-ryhmän henkilökunnan odotuksiin. Toiveena oli saada väline, jolla arvioitaisiin pilkottua tietoa tavallisempien taitojen tasosta – kuten saksilla leikkaaminen.

Totesimme, että kaiken kattavaa arviointivälinettä ei ole olemassa ja PAGES:ia ei ole tarkoitettu tällaisten yksittäisten taitojen arviointiin. PAGES tuo uudenlaisen työvälineen päiväkotiin ja sitä voidaan käyttää muiden arviointivälineiden lisänä.

Hoitajien mielestä PAGES-arviointi ei tuonut merkittävää helpotusta heidän työhönsä. Arki ei ole helpottunut PAGES:in avulla. PAGES:in käyttö koettiin kuormittavaksi ja paineita tuottavaksi. Lisäksi PAGES vei ajatuskapasiteettia ja tietoisuus velvollisuudesta havainnoida aiheutti paineita. 'PAGES:iin täytyy oikein paneutua' – Kettu- ja Lumiukkotestit 'tulee lonkalta'. Hoitajat kokivat, että PAGES –väittämien avulla saatu tieto lapsen vahvuuksista ja erityistarpeista syntyi syvän pohdinnan tuloksena.

PAGES:in herättämän keskustelun merkitys päiväkodissa oli tärkeää lapsen erityistarpeen havaitsemisessa. Keskustelua syntyi myös siitä, että on tärkeää tunnistaa, miksi lapsia havainnoidaan. Tarvittaessa tulee pohtia keinoja lapsen auttamiseksi esimerkiksi muokkaamalla leikkiympäristöä tai ohjaamalla lapsi erityistuen piiriin. PAGES toimii myös siltana lapsen siirtyessä päiväkodissa uuteen ryhmään

7.2 Erityistarpeen esille ottaminen

PAGES –arviointimenetelmän tuloksia ei hyödynnetty kasvatustilanteissa käyttöönottoprosessin aikana, mutta yhden lapsen haastavia tilanteita käsiteltiin vanhemman hakiessa lasta päivähoidosta.

Tulevaisuudessa Ilmarit –ryhmä aikoo käyttää PAGES:in antamaa tietoa tukena ja työvälineenä kasvatustilanteissa päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien välillä. Tällöin PAGES toimii osana kasvatustilanteita ja tukee päiväkodin

varhaiskasvatussuunnitelmaa. Puheeksi ottaminen on helpompaa, kun on 'mustaa valkoisella'. Hoitajat kokivat myös useamman ammatikasvattajan näkemyksen helpottavan puheeksi ottamista vanhempien suuntaan. Tämä mahdollistuu, kun useampi hoitaja arvioi samaa lasta. Mielipiteet olivat yhteneväiset siinä, että lomaketta ei voi antaa sellaisenaan vanhemmille, vaan lomakkeen väittämistä ja arvioinneista on keskusteltava vanhempien kanssa. 'Pelkkä ruksi ei riitä'. PAGES:ia tullaan käyttämään taustatukena ja se esiteltiin helmikuussa -09 pidetyssä vanhempainillassa. Vanhempia informoitiin tällöin PAGES:in käytöstä päiväkodissa.

7.3 Vahvuuksien havaitseminen

Ilmarit -ryhmästä saadut kokemukset tukevat Lautamon tutkimuksissa esille tullutta PAGES:in merkitystä lapsen vahvuuksien havaitsemisessa. Mielestämme myös Ilmarit-ryhmän asenneilmapiirissä on aistittavissa muutosta. Esimerkiksi lapsen kehitysvaiheita, hänen yksilöllisyytensä ymmärrystä ja ympäristön merkitystä on sisäistetty paremmin. Myös lapsen vahvuuksien huomaamisen lisäksi niiden huomioiminen on mielestämme lisääntynyt. PAGES:n merkitys keskustelun herättelijänä päiväkodin henkilökunnan kesken on ollut oleellista lapsen vahvuuksien havaitsemisessa ja niiden huomioimisessa.

7.4 Havaintojen kirjaaminen

Ilmarit-ryhmän henkilökunta koki saaneensa helpotusta PAGES:sta havaintojen kirjaamiseen. Hoitajat kokivat lomakkeen leikillistä asennetta ilmentävät kohdat 1 – 11 helpoiksi arvioida ja kirjata.

Eniten hankaluutta tuotti lomakkeen väittämä 12 'osoittaa pätevyyden tunnetta, esim. kertomalla onnistumisistaan tai osoittamalla tyytyväisyyttään'. Tämän väittämän arvioinnit yhden 'huolilapsen' kohdalla eivät olleet yhteneväisiä. Hoitajat miettivät, minkälaista pätevyyden tunnetta kysymyksellä haetaan ja hyväksytäänkö kaikki ilmenemismuodot, vaikka lapsen tuottama ilmaus ei aikuisten mielestä olisikaan eettisesti oikea. Kaksi hoitajista arvioi pätevyyden tunteen lomakkeessa kohtaan lähes aina, yksi kohtaan harvoin. Keskustelimme siitä, että arvioijan omat arvot vaikuttavat taustalla. Yksi hoitajista koki pätevyyden tunteen ilmaisun kerskailuna. Mietittiin, olisiko eri hoitajien tekemä arviointi yhtenäisempi sellaisen lapsen kohdalla, joka ei ole aiheuttanut huolta.

Loput väittämät 13 – 16 koettiin helpoiksi ymmärtää ja havainnoinnin tulosten yhdistäminen lomakkeeseen onnistui. Leikkitarinoiden luomista ja niihin antautumista kuvaavat väittämät 17 – 38 koettiin myös helpoiksi täyttää.

Ilmeni, että arviointilomakkeen 'täyttäminen ei vie tuhottomasti aikaa', mutta hoitajia mietitytti, kuinka he ehtivät monien työtehtäviensä ohella kirjaamaan havainnointinsa. He olivat kirjanneet välittömästi havaintonsa, kun tietty asia oli leikissä tullut esille. Kokeneina havainnoitsijoina he näin varmistivat, että kaikki havainnot tulevat dokumentoiduiksi oikein. Kirjaamista häiritsi se, että kopioinnin jälkeen arviointilomake tuli epäselväksi lukea; tummennetut kohdat olivat liian tummia.

Päiväkoti Nestorissa tiedostettiin olevan tarvetta systemaattiseen havainnointiin. Esille tuli myös se, kuinka kokemuksen kautta taidot havainnoida ja kirjata esille tulleet asiat kehittyvät.

7.5 Moniammatillisuus

Saimme mahdollisuuden toimia osana päiväkotin ulkoista moniammatillisuutta. Käyttöönottoprosessin kuluessa huomioimme yhteistyökumppaniemme kanssa, että eri ammattikuntien erilaiset koulutustaustat ja painotukset täydentävät toisiaan. Päiväkodin pedagogisen ja hoidollisen osaamisen rinnalle kaivattiin lisää moniammatillista osaamista. Päiväkodin henkilökunnan mielestä toimintaterapeuttinen näkökulma on avartanut heidän näkemyksiään ja päivähoitoon kaivataan lisää tietoa toimintaterapiasta. Henkilökunta halusi myös syventää käsitystään lapsen kehityksestä ja kehitystason vaikutuksesta lapsen toimintaan päiväkodissa.

Erityislasten osuus lapsiryhmissä on kasvussa ja useamman ammattikunnan yhteisestä näkemyksestä olisi apua mietittäessä kuntoutusta. Koska varhaisvuosien kuntoutuksella on parhaat edellytykset kehityksen suotuisaan edistymiseen, olisi toimintaterapeutille tarvetta päiväkodissa. Terapeutti voisi täydentää jo olemassa olevaa ammatillista osaamista. Toimintaterapeuttia tarvittaisiin avuksi, jos lapsi ei esimerkiksi pysty leikkilisen asenteen osoittamiseen. Päiväkodissa kaivattiin myös lisää tietoa, mikä merkitys kehityksellisellä tasolla on lapsen toimintaan. Päiväkoti toivoo toimintaterapeutista näkemystä myös siitä, kuinka ympäristö voisi tarjota lapsille taitojen kehittymisen kannalta sopivia harjoittelupaikkoja. He toivovatkin, että yhteistyö Metropolia Ammattikorkeakoulun toimintaterapeuttiopiskelijoiden kanssa jatkuisi.

Ilmarit –ryhmässä tehdyssä kyselyssä kysymys viisi kuului: Kuinka paljon koet toimintaterapeuttiopiskelijoiden olleen hyödyksi koulutusvaiheen aikana? Kaikki kolme vastaajaa kokivat opiskelijoista olleen vähän hyötyä. Lisäkommenttina oli: hyviä vinkkejä ja keskustelua havainnoinnista yms. syntyi, mutta opiskelijoilta odotettiin enemmän konkreettista osallistumista. Keskustelimme asiasta teemahaastattelussa ja tässä tuli ilmi, että osallistumisen vähäisyyden ei kuitenkaan koettu heikentäneen PAGES –arviointivälineen juurtumista päiväkotiin.

PAGES:in käytöllä todettiin olevan välillisiä positiivisia vaikutuksia sisäiseen moniammatillisuuteen. Päiväkodin eri tiimeissä on puhuttu enemmän lapsista ja yhteiseen keskusteluun osallistuminen on ollut vilkkaampaa. Hedelmällistä keskustelua syntyi mm. arvioituista lapsista, itsestä kasvattajana, kasvattajien erilaisuudesta ja ympäristön vaikutuksesta lapsiin. Kasvattajien erilaiset arvot ja taipumukset ovat tulleet esille ja hoitajat kokivat oman ammatillisen varmuutensa vahvistuneen. PAGES toimii myös siltana lapsen siirtyessä uuteen ryhmään päiväkodissa. Havainnoinnin avulla saadut tiedot lapsesta siirtyvät uuden ryhmän hoitajille.

PAGES:in käytön todettiin myös vaikuttaneen positiivisesti henkilökunnan ryhmähenkeen. Arviointimenetelmän opettelu ja käyttö on tuonut uudenlaista sisältöä päiväkodin arkeen perustehtävien lisäksi. Keskustelua herätti myös ajatus PAGES:in sopivuudesta paremmin uraansa aloittaville hoitajille. Kasvaisiko hoitajilla ymmärrys havainnoinnin tärkeydestä osana päiväkotityöskentelyä?

Uuden menetelmään tutustuminen ja sen käyttöönotto vie aina aikaa ja voimia. Lisäksi PAGES –arviointi oli tehty melko lyhyellä aikavälillä neljälle lapselle. Henkilökunta koki haastavaksi sen, että joutuu jakaantumaan moneen tehtävään saman aikaisesti, kuten dokumentointiin ja havainnointiin perushoitotyön lisäksi.

7.6 PAGES:in juurtuminen päiväkotiin

Ilmarit –ryhmän hoitajat olivat innostuneita ja aktiivisia yhteistyökumppaneita. PAGES:in käyttöönottoprosessi eteni määrätietoisesti ja henkilökunta oli tehnyt sopimamme arvioinnit lapsista. Näin ollen jokaiselle tapaamisellemme löytyi uutta pohdittavaa materiaalia. He kokeilivat PAGES:in käyttöä eri tavoin soveltaen ja

kouluttivat päiväkodin muiden ryhmien henkilökuntaa. He pyrkivät koko prosessin ajan kehittämään PAGS:n käyttäjinä.

Ilmarit –ryhmässä PAGS –arviointimentelmää tullaan käyttämään lapsilla, joista on herännyt huoli; esimerkiksi lapsen leikissä on havaittu jollain osa alueella haasteita. Hoitajat arvioivat, että tulevaisuudessa PAGS–arviointi tehtäisiin alle puolelle Ilmarit –ryhmän lapsista. PAGS:ia suunnitellaan käytettäväksi myös uusilla lapsilla, kunhan he ovat olleet riittävän pitkän aikaa päiväkodissa, jotta arviointi mahdollistuu. Jokaisen lapsen kohdalla päätetään erikseen, kuinka arviointi suoritetaan. Arvioinnin suorittaa joko yksi hoitaja tai useampi hoitaja yhdessä. Arvioinnin perusteella mietitään jatkotoimenpiteitä: onko kyseessä itsestään ohimenevä haaste, mitä päiväkodin henkilökunta voisi tehdä auttaakseen lasta vai tarvitaanko ulkopuolista asiantuntijakonsultaatiota. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään myös kasvatustilaisuuksissa henkilökunnan ja lasten vanhempien välillä.

Päiväkodin henkilökunta ilmaisi pettymyksensä siitä, että emme olleet prosessin aikana enempää konkreettisesti ohjaamassa lapsiryhmää. He olisivat kaivanneet toimintaterapeuttisen näkökulman esille tuloa tällä tavoin ja olisivat halunneet oppia toimintaterapian keinoja seuraamalla toimintaamme sekä havainnoida, kuinka lapset toimivat vieraampien aikuisten kanssa. Keskustelimme siitä, kuinka jokainen yksilö on erilainen oppija. Ohjaamisemme seuraaminen olisi tuonut heille uuden oppimiskokemuksen. Hyvänä mallina koettiin esimerkiksi se, että olisimme olleet aamupäivän yhdessä lasten kanssa ja syntyneet tilanteet olisi purettu välittömästi. Aikaa tämän toteuttamiseen olisi pitänyt olla enemmän. Henkilökunta ei kuitenkaan uskonut, että tällainen toimintatapa olisi auttanut PAGS:n juurtumisprosessia.

Ilmarit –ryhmän henkilökunta esitteli helmikuussa 2009 pidettynä kehittämispäivänä PAGS –arviointimenetelmää päiväkodin muulle henkilökunnalle. Tässä sisäisessä koulutustilaisuudessa jaettiin myös PAGS:in käyttöohjeet ja arvioinnissa käytettävät lomakkeet. Tässä vaiheessa päätettiin, että jokaisesta lapsiryhmästä valitaan yksi lapsi, jolle tehdään arviointi ja arvioinnin perusteella syntyneet kokemukset jaetaan myöhemmin järjestettävässä pedagogisessa keskustelussa. Tällöin kävi ilmi, että muilla päiväkotiryhmillä ei ole tällä hetkellä voimavaroja perehtyä PAGS:in käyttöön. Sairauspoissaolot ja tulevat organisatoriset muutokset ovat kuormittaneet

henkilökuntaa. Päiväkodin henkilökunta kertoi, että PAGES:n käyttöönotto jää jokaisen ryhmän omalle vastuulle.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme oli osa koulumme kautta tehtyä TOIVO-hanketta. Hankkeella pyrittiin kehittämään ja juurruttamaan toimintaterapian näkökulmia hyödyntäviä moniammatillisia lähestymistapoja, menetelmiä ja toimintamalleja Helsingin kaupungin päivähoiton käyttöön. Tietämämme mukaan Helsingin kaupungin päivähoiton palveluksessa ei työskentele tällä hetkellä toimintaterapeutteja. Tiedossamme on, että useassa muussa kunnassa esimerkiksi Keski-Uudellamaalla on toimintaterapeutin virkoja päivähoitossa. Helsingin tilanne herätti meissä ihmetystä ja halua tuoda toimintaterapiaa tunnetuksi pääkaupungin päiväkodeissa.

Tarve tekemällemme tutkimustyöllemme lähti päiväkotitiimin toiveesta saada käyttökelpoinen havainnointiväline arkeen. Alkukartoitusten ja yhteisten keskustelujen kautta päädyimme siihen, että Ttl Tiina Lautamon kehittämä PAGES voisi vastata päiväkodin tarpeisiin. PAGES on moniammatillinen leikkiä arvioiva väline, joka on tarkoitettu nimenomaan lapsen hyvin tuntevan hoitohenkilökunnan käyttöön. Ilmarit ryhmän hoitajat kiinnostuivat arviointivälineestä, joten tutkimuksellemme oli otollinen maaperä.

Opinnäytetyömme vahva yhteys työelämään lisäsi rakentumassa olevaa ammatti-identiteettiämme ja ammattitaitoamme. Opimme moniammatillista yhteistyötä sekä erisidosryhmien huomioimista ja erilaisissa tilanteissa toimimista. Tunnelmamme vaihtelivat paljon prosessin eri vaiheissa. Innostuksemme ja halumme tehdä toimintaterapiaa tunnetuksi helsinkiläisissä päiväkodeissa toimi kantavana ajatuksenamme ja voimavaranaamme kautta koko prosessin.

Koulutimme Ilmarit-päiväkotiryhmän hoitajat käyttämään uutta arviointimenetelmää ja pyrimme tukemaan henkilökuntaa implementointiprosessin eri vaiheissa. Prosessi eteni järjestelmällisesti ja suunnitellusti. Pyrimme toimimaan oman osaamisemme rajoissa ja tarvittaessa pyysimme neuvoja opettajilta ja muilta ammattiryhmiltä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002: 3.) Arvostamme päiväkodin henkilökunnan ammattitaitoa ja osaamista ja halusimme toimia yhteisymmärryksessä lapsen, vanhempien ja päiväkodin

henkilökunnan kanssa. Pyrimme sovittamaan päiväkotivierailut henkilökunnan arkeen sopiviksi (Etene –julkaisuja 2001) sekä suunnittelimme aikataulumme ja käyntimme päiväkodin henkilökunnan kanssa yhdessä. Halusimme toteuttaa tutkimustyömme kasvatus- ja oppimiskumppanuus periaatteella, joka mielestämme onnistuikin.

Huomasimme pian, että päiväkodin arki on hektistä ja siinä paljon ennalta arvaamattomia muuttujia, jotka vaikuttavat arjen kulkuun. Ilmarit-ryhmän hoitajat jaksoivat kuitenkin ottaa hyvin vastaan sekä PAGES–arviointivälineen että meidät kouluttajat, vaikka menimme keskelle heidän arkeaan. He olivat valmiita arjen haasteiden ohella kokeilemaan ja oppimaan uutta. Yhteistyömme päiväkotin Nestorin kanssa alkoi elokuussa 2008 ja jatkui aina huhtikuuhun 2009. Yhteistyömme eteni positiivisessa hengessä, mutta helmikuussa 2009 oli havaittavissa Ilmarit-ryhmän henkilökunnan keskuudessa väsymystä ja kyllästymistä. Tällöin henkilökunta mielestämme havahtui huomaamaan, ettei PAGES emmekä me opiskelijat olleet tuoneet kaivattua helpotusta päiväkodin tämän päivän arkeen.

Meille opiskelijoille tämänkaltainen tutkimus- ja kehitystyö on ollut uusi ja merkittäväkin kokemus. Helsinkiläisissä päiväkodeissa ei tunneta toimintaterapiaa päiväkotikontekstissa, ja varmasti tästä syystä odotukset meitä ja toimiamme kohtaan olivat erilaiset, kuin kykenimme toteuttamaan. Yhteistyömme eteni kuitenkin hyvässä ja molemminpuolisessa arvostuksen ilmapiirissä.

Olemme pohtineet, olisiko prosessi edennyt eri tavalla, jos olisimme välillä tavanneet yhteistyökumppaneitamme päiväkodin ulkopuolella? Tulimme päiväkotiin aina arjen tilanteiden ja tunnelmien keskelle. Implementointiprosessin loppupuolella päiväkodin henkilökunta ilmaisi pettyneensä siihen, että emme toimineet enempää lapsiryhmän kanssa ja mahdollistaneet heille näin esimerkin kautta oppimista. Rooleista ja myös työtavoista sopiminen aivan aluksi on mielestämme tärkeää. Vaikka lähtökohtaisesti tämän tiedostimmeekin, roolejamme olisi pitänyt vielä selkeyttää heti prosessin alkuvaiheessa. Myös päiväkodin ja hanketyöryhmän yhteisesti sopimat selkeämmät raamit olisivat eheyttäneet työskentelyämme. Implementointiprosessi rakentui aikaisempiin kokemuksiin peilaten, mutta prosessin edetessä olisi kannattanut tietoisesti pysähtyä useamman kerran myös roolien ja työtapojen reflektointiin. Tämä olisi antanut

mahdollisuuden muutokseen ja näin odotukset sekä toiveet jatkosta olisivat olleet vielä yhteneväisemmät.

Olisi mielenkiintoista, jos joku toimintaterapeuttiopiskelija kiinnostuisi tekemään toimintaterapiaa ja PAGES:ia jatkossakin tunnetuksi helsinkiläisissä päiväkodeissa. Jatkotutkimuksissa ehdotamme kokeilemaan implementoinnissa mallia, jossa opinnäytetyöntekijät olisivat konkreettisesti enemmän läsnä päiväkodin lapsiryhmässä, jolloin vuoropuhelu henkilökunnan kanssa tapahtuisi välittömästi akuutissa tilanteessa.

Oppijoina me kaikki ihmiset olemme erilaisia ja pienen harjoittelun jälkeen löysimme meille sopivimman tavan tehdä opinnäytetyötämme. Oppimiskokemuksena tämä antaa meille lisää valmiuksia tiimityöskentelytaitoihimme. Rehellisyys ja perusluottamus toisiimme sekä keskustelun tärkeys vaikeinakin hetkinä on korostunut tämän prosessin aikana. Olemme varmasti oppineet myös itsestämme uusia puolia ja roolimme kouluttajina on antanut myös uusia ammatillisia valmiuksia.

Moniammatillisuuden hyöty on kiistaton. Toimintaterapeutteja pitäisi olla tukemassa jo päivähoitoikäisiä lapsia ja heidän vanhempiaan myös helsinkiläisissä päiväkodeissa. Täydellisemmän ja asiakasta palvelevan hoitoketjun yhdeksi osaksi tarvitaan muiden asiantuntijoiden rinnalle toimintaterapeutista osaamista. Toimintaterapeutit voisivat toimia konsultointiapuna, hoitoketjun yhtenä renkaana ja tämänhetkistä tilannetta matalamman kynnyksen toimijoina, jolloin lapsi ja hänen perheensä saisivat parhaan mahdollisen hyödyn ja tarvitsemansa tuen vanhemmuuteen. Toimintaterapeutteja tulisi olla kunnallisissa päiväkodeissa erityistyöntekijöinä ja terveyskeskustasolla huomattavasti enemmän. Vaihtoehtoisesti terveyskeskus voisi huolehtia toimintaterapian oikea-aikaisesta saatavuudesta ostamalla palvelut yksityisiltä palveluntarjoajilta.

Olemme tyytyväisiä, että Ilmarit-ryhmän hoitajat hyväksyivät PAGES:in muiden päiväkodissa olevien arviointimenetelmien rinnalle, vaikka PAGES ei tuonutkaan heille toivottua helpotusta arkeen. Olemme iloisia, että tekemällämme työllä on merkitystä ja jatkumo. Sillä kaiken taustalla – kaikkein tärkeimpänä – on kuitenkin lapsi ja hänen etujensa turvaaminen.

LÄHTEET

- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2005.
- ETENE-julkaisuja 1 2001: Terveysthuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet. <<http://www.etene.org/dokumentit/EteneFIN.pdf>>.
- Fazio, Linda S. - Parham, L. Diane 2008: Play in occupational therapy for children. Second edition. St. Louis, MO: Mosby, Inc. An affiliate of Elsevier Inc. 2008.
- Harra, Toini – Nevalainen, Marja 2007: Hyvä implementointi. Katsaukset. Kuntoutus 4/2007.
- Heikkinen, Hannu L.T. – Rovio, Esa – Syrjälä, Leena (toim.) 2007: Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2008: Havainnointi ja pedagoginen tuki 3 – 5 vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Lasten päivähoito. Oppaita ja työkirjoja 2008/3.
- Helsingin kaupungin terveysthuollon raportteja 4/2005: Terveysthuollon huomioon ottaminen Helsingin kaupungin päätöksenteossa. Kokousasiakirjoihin perustuva tutkimus. Helsingin kaupungin terveysthuolto.
- Huhtanen, Kristiina 2004: Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Finn Lectura. Helsinki.
- Isoherranen, Kaarina – Rekola, Leena – Nurminen, Raija 2008: Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.
- Isoherranen, Kaarina 2005: Moniammatillinen yhteistyö. WSOY. Helsinki.
- Jalava, Urpo 2001: Osaaminen ja sen kehittäminen. Teoksessa Työkaluja päivähoitoerityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysthuolto. Helsinki. Edita. 67.
- Kara, Helena 2009: Laakson sairaala. Toimintaterapia. Helsinki. Haastattelu 4.5.2009.
- Karila, Kirsti – Nummenmaa, Anna Raija 2001: Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva: WSOY.
- Kielhofner, Gary 2008: Model Of Human Occupation. Theory and application. Third Edition. Lippincott Williams & Wilkins.

- Kiesiläinen, Liisa 2001: Vuorovaikutus ammattina. Teoksessa Helenius, Aili – Karila, Kirsti – Munter, Hilikka – Mäntynen, Pirkko – Tiusanen-Siren, Helena: Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 254 – 270.
- Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet. Valtakunnallinen suunnitelma sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vuosina 1999 - 2002. Edita 1998.
- Laine, Markus – Bamberg, Jarkko – Jokinen Pekka 2007: Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press. Yliopistopaino. Helsinki.
- Lasten toimintaterapia. Kuntokuopio. Verkkodokumentti. http://www.kuntokuopio.fi/toimintaterapia/lasten_toimintaterapia.htm. Luettu 9.5.2009.
- Launiainen, Helena – Lintula, Leila 2003: Toimintaterapia ja toimintaterapeutit. Teoksessa Holma, Tupu (toim.): Toimintaterapianimikkeistö 2003. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 7 – 9.
- Lautamo, Tiina – Kottorp, Anders – Salminen, Anna-Liisa 2005: Play assessment for group settings: A pilot study to construct an assessment tool. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 12: 136 – 144.
- Lautamo, Tiina 2008: Play as an occupation: Assessing children's play performance in social context. University of Jyväskylä. Department of sport and health sciences, Jyväskylä, Finland. Lisensiaattityö.
- Lautamo, Tiina 2009: Assessing play in a social setting. Teoksessa Karen Stagnitti ja Rodney Cooper (toim.). *Play as Therapy*. London; Philadelphia: Jessika Kingsley Publishers. 115 – 129.
- Mulligan, Shelley 2003: *Occupational Therapy Evaluation for Children*. Lippincott Williams & Wilkins.
- Nevalainen, Marja 2007: Hyvä Implementointi. Pro-gradu tutkielma. Terveystieteiden laitos. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Nyman, Juha - Simoila, Riitta - Väistö Outi 2008: Helsingin kaupungin terveyskeskuksen raportteja 1/2008. Helsingin terveydenhuollon toimintaympäristön analyysi. Terveyskeskuksen strategian 2009 - 2011 valmistelun pohjaksi. Helsingin kaupungin terveyskeskus.

Peltola, Ulla – Vuorento, Mirikka 2007: Juurruttamisen edistäjät ja estäjät. Kokemuksia työllistymispalvelujen kehittämishankkeista. Kuntoutussäätiö. Helsinki.

Pihlaja, Päivi 2001: Erityiskasvatustyö päivähoitossa. Teoksessa Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Edita. 20 - 25.

Päiväkoti Nestorin Varhaiskasvatuksen suunnitelma.

Siren-Tiusanen, Helena 2001: Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, Aili – Karila, Kirsti – Munter, Hilikka – Mäntynen, Pirkko – Tiusanen-Siren, Helena: Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 15 – 59

Terveydenhuoltolaki 2009: Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet/sosiaali_ja_terveydenhuolto/terveydenhuoltolaki>. Luettu 16.3.2009.

Terveystoimen esittely 2008: Helsingin kaupunki. Terveyskeskus. Verkkodokumentti.
<http://www.hel.fi/wps/portal/Terveyskeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/...>. Luettu 25.2.2009.

Toimintaterapianimikkeistö 2003. 1. painos. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen.
<<http://www.protsv.fi/tenk/JulkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>>.

Uusitalo, Hannu 2001: Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Vilka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

RYHMÄTILANTEISSA TAPAHTUVA LAPSEN LEIKIN ARVIOINTI

Versio 3, kevät 2007 © Tiina Lautamo

Leikki on lapsuuden pääasiallista toimintaa. (Parham & Fazio 1997). Lapsi viettää usein suurimman osan ajastaan leikkien.

Tämä leikin havainnointiin perustuva arviointimenetelmä on suunniteltu kartoittamaan 2-6 -vuotiaan lapsen leikkikäyttäytymistä. Lasta arvioidaan tutussa ympäristössä, joka mahdollistaa arvioitavan lapsen liittymisen muiden lasten leikkiin. Tällainen ympäristö voi olla esimerkiksi päiväkotit. Lasta arvioi sellainen henkilö, joka tuntee lapsen riittävän hyvin kyetäkseen vastaamaan havainnoitua leikkikäyttäytymistä kuvaaviin väittämiin.

Arvioidessasi mieti lapsen HAVAINNOITAVISSA OLEVAA leikkitoimintaa. Täytä ohjeinen kaavake miettien, miten usein lapsi ilmentää kaavakkeessa kuvattua käyttäytymistä. Pyri kirjaamaan havaintojasi realistisesti, perustuen siihen, mitä olet nähnyt. Kun lapsi ei ilmennä tiettyä leikkitoimintaa rastita kohta, ei arvioitavissa (EA). Älä tee tulkintaa siitä, mitä tämänikäinen lapsi yleensä toimii, vaan kirjaa todellisia havaintojasi.

Lapsen nimi _____ Arviointipäivä _____

tyttö poika Ikä arviointi hetkellä _____ v _____ kk

Onko lapsella oppimisvaikeuksia tai kehitysviivettä:

- ei ole
- on havaittavia ongelmia
- on diagnosoitu DG _____

Havainnoinnin ja arvioinnin suoritti:

- äiti
- isä
- muu aikuinen
- lastenhoitaja
- lastentarhan opettaja
- erityisopettaja
- terapeutti (pt/tt/ft)

KRITEERIT PISTEYTYKSELLE: Suhteuta arviointiasi oheiseen prosentuaaliseen kuvauksen mukaisesti.

EA = ei arvioitavissa	ei arvioitavissa
1 = tuskin koskaan	kuvaa lapsen toimintaa alle 5% ajasta vapaassa leikkitilanteessa.
2 =harvoin	kuvaa lapsen toimintaa n. 5-35% lapsen vapaaseen leikkiin käytetystä ajasta
3 = usein	kuvaa lapsen toimintaa n. 35-75% lapsen vapaaseen leikkiin käytetystä ajasta
4 =lähes aina	kuvaa lapsen toimintaa n. 75-100% lapsen vapaaseen leikkiin käytetystä ajasta

Mitä lapsi spontaanisti tekee leikissään? Lapsi tarkoituksenmukaisesti:	1= tuskin koskaan	2= harvoin	3= usein	4= lähes aina	EA= ei arvioi- tavissa
Leikillisen asenteen osoittaminen:					
1. nauttii toiminnasta ja leikistä; hänellä on hauskaa leikissään					
2. osoittaa uteliaisuutta ympäristöä ja sen esineitä kohtaan					
3. aloittaa leikin ilman aikuisen tukea					
4. antautuu leikkimisen prosessiin keskittyen toimintaan					
5. tutkii uteliaana ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia					
6. uteliaana osallistuu uusiinkin leikkeihin					
7. hassuttelee ja vitsailee					
8. päättää itse mitä tekee ennemmin kuin matkii toisten tekemistä					
9. osallistuu yhteiseen vapaaseen leikkiin aktiivisena toimijana					
10. innostuu toimintaan uusissa leikkiympäristöistä					
11. osoittaa tunteitaan leikin kuluessa					
12. osoittaa pätevyyden tunnetta, esim. kertomalla onnistumisistaan tai osoittamalla tyytyväisyyttään					
13. mukauttaa omaa toimintaansa tehdäkseen leikistä haasteellisempaa tai hauskeempaa					
14. ottaa riskejä ja etsii itselleen haasteellista toimintaa					
15. kiusoittelee positiivisesti ja leikkisästi					
16. rikkoo leikillisesti toiminnan sääntöjä ja etsii haasteita, mukauttaakseen leikkiä					
Leikkitarinoiden luominen ja niihin antautuminen:					
17. leikkii jäsenytyneesti, leikissä on selkeä tarkoitus					
18. hyväksyy toisen lapsen leikkitekoja osaksi yhteistä leikkiä					
19. antaa esineille ominaisuuksia, esim. nukke on kipeä, auto on rikki					
20. keksii itse omia leikki-ideoita					
21. käyttää leikissään monenlaisia/vaihtelevia leluja ja esineitä					
22. korvaa puuttuvia esineitä jollakin leikisti olevalla (näkyvämmällä), esim. kattilassa on ruokaa leikisti					
23. jakaa leluja toisten kanssa sovussa					
24. oppii/ymmärtää uuden leikin säännöt					
25. rakentaa leikkiympäristöjä, esim. koteja, majoja					
26. leikkii teemaa tai tarinaa					
27. leikkii arkipäivän tapahtumiin perustuvia roolileikkejä, esim. kotileikkiä tai kauppaleikkiä					
28. nimeää itselleen roolin, on leikisti joku muu kuin on					
29. käyttää esineitä symbolisesti, esim. laatikkoa pöytänä, palikkaa autonä					
30. käyttää esineitä luovalla ja omaperäisellä tavalla					

31. liittyy meneillään olevaan leikkiin sopeutuen sen sääntöihin					
32. leikkii seikkailuleikkejä, esim. prinsessaa, merirosvoa tai avaruusmiestä					
33. kertoo leikkiessään leikin tapahtumia					
34. aktiivisesti muuntaa tai mukauttaa teemaa leikin edetessä					
35. neuvottelee leikin säännöistä toisten leikkijöiden kanssa					
36. siirtyy joustavasti leikin vaiheesta toiseen yhteisessä leikissä					
37. keksii uusia leikkejä ja jakaa leikin ideansa toisten leikkijöiden kanssa					
38. ymmärtää toisten lasten rakentamia leikin sääntöjä					

KYSELY ILMARIT - RYHMÄN HOITAJILLE PAGS HAVAINNOINTIVÄLINEEN
KÄYTÖSTÄ PÄIVÄKODISSA

Rastita mielestäsi oikea vaihtoehto. Halutessasi voit kommentoida myös sanallisesti.

1. Onko PAGS –havainnointiväline auttanut lapsen erityistarpeen havaitsemisessa?

Paljon Melko paljon Vähän Ei lainkaan

2. Onko havaintojen kirjaaminen helpottunut PAGS:n avulla ?

Paljon Melko paljon Vähän Ei lainkaan

3. Onko PAGS- havainnointiväline auttanut lapsen vahvuuksien havaitsemisessa ?

Paljon Melko paljon Vähän Ei lainkaan

4. Onko PAGS-havainnointiväline ollut tukena tai apuvälineenä jonkin asian tai huolen
puheeksiottamisessa vanhempien kanssa?

Paljon Melko paljon Vähän Ei lainkaan

5. Kuinka paljon koet toimintaterapeuttiopiskelijoiden olleen hyödyksi koulutusvaiheen aikana ?

Paljon Melko paljon Vähän Ei lainkaan

Terveisesi opiskelijoille:

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Teemahaastattelu 20.4.2009 päiväkotiki Nestorin Ilmarit -ryhmän lastenhoitajille ja erityislastentarhanopettajalle.

1. PAGES –arviointivälineen hyödyllisyys

2. PAGES:n juurtuminen päiväkotikiin
 - Ilmarit –ryhmä
 - muut ryhmät päiväkodissa

3. Moniammatillisuus
 - toimintaterapeutit moniammatillisessa yhteistyössä

4. Palaute opiskelijoille